

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL XII » NR. 511 » 30 ianuarie – 5 februarie 2016 » Săptămânal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

Gheorghe Crăciun – refuzul jumătăților de măsură

„Suplimentul de cultură” vă propune un grupaj special dedicat seriei de autor „Gheorghe Crăciun” de la Cartea Românească, serie coordonată de fiica scriitorului, Oana Crăciun, și de criticul literar Carmen Mușat. Alina Purcaru a realizat interviuri cu cele două coordonatoare și scrie despre cele mai recente două volume apărute în noiembrie 2015 – *Compunere cu paralele inegale* și *Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului*.

Citiți dosarul realizat de Alina Purcaru în » paginile 8-10

„Amatorism”,
„dublă măsură”
și „să-și vadă
de treaba lor”

Cătălin Hopulele

Într-un moment în care ecourile ratării de către Iași a calificării pe lista scurtă a orașelor din România selectate pentru a deveni Capitală Europeană a Culturii în 2021 se estompaseră, Comisia Europeană a publicat un raport în care ni se arată că, indiferent de minunile pe care le-ar fi putut face echipa condusă de Iulian Boia în ultimele luni, acestea nu aveau cum să aibă sorti de izbândă.

» pag. 2-3

Cronică de carte

**Tratament
împotriva uitării:
Septembrie,
de Jean Mattern**

Eli Bădică

Moartea și iubirea sunt cele două teme majore care se împletesc în cel mai nou roman semnat de Jean Mattern, *Septembrie* (Polirom, 2015). Ceea ce-l particularizează și îl scoate în evidență este un eveniment despre care s-a scris prea puțin în ultimii ani în formă literară: Jocurile Olimpice de vară de la München din 1972, cele în care și-au pierdut viața unsprezece sportivi și antrenori israelieni, în urma unui atac terorist.

» pag. 11

**Serie neagră:
când celebritățile
mor în același
timp**

Dragoș Cojocaru

Black, alias Colin Vearncombe, artistul britanic care a devenit celebru cu hit-ul său din anii '80, „Wonderful Life”, a încetat din viață după două luni de comă indusă, în urma unui accident de mașină. Abe Vigoda, actor devenit celebru după ce a jucat în *Nașul*, a decedat și el la vârsta de 94 de ani. Jimmy Bain, membru al formațiilor Dio, Rainbow și Thin Lizzy, a îndoliat rockerii de pretutindeni cu dispariția sa.

» pag. 14

COMPETIȚIA PENTRU CAPITALA EUROPEANĂ A CULTURII DUPĂ RAPORTUL COMISIEI DE EXPERTI:

„Amatorism”, „dublă măsură” și „să-și vadă de treaba lor”

Într-un moment în care ecurile ratării de către Iași a calificării pe lista scurtă a orașelor din România selectate pentru a deveni Capitală Europeană a Culturii în 2021 se estompaseră, Comisia Europeană a publicat un raport în care ni se arată că, indiferent de minunile pe care le-ar fi putut face echipa condusă de Iulian Boia în ultimele luni, acestea nu aveau cum să aibă

sorti de izbândă. Precum un castel de nisip, n-a fost nevoie de un tsunami pentru ca proiectul Iașului să cadă sub propria (închipuită) greutate, ci valurile mici au fost cele care l-au erodat; valuri expuse în „delicatul” limbaj de lemn tipic birocrăților de la Bruxelles. Documentul creionează imaginea unui oraș izolat prin nepricepere, care nu a reușit să susțină existența sau

posibila concretizare a punților de legătură pe care voia să le stabilească la nivel cultural cu Chișinăul și Cernăuțiul, o citadelă care se agață de trecut în loc să privească spre viitor. O realitate deja cunoscută acasă a fost creionată într-o pagină și jumătate de către experții care au jurizat competiția internă a Capitalelor Culturale.

Cătălin Hopulele

În raportul publicat de Comisia Europeană, proiectul Iașului se recomandă a fi unul care avea nevoie de 35,5 milioane de euro, dintre care 23,625 de milioane urmau să fie alocate diferitelor programe culturale. Textul începe într-o notă pozitivă, explicându-se faptul că propunerea Iașului avea sprijinul Consiliului Local, ceea ce ar fi deschis calea finanțării și posibilitatea atragerii fondurilor europene, precum și faptul că „strategia culturală a orașului se suprapune cu obiectivele unei Capitale Europene a Culturii. Comisia de evaluare a luat seamă de cei trei piloni de dezvoltare ai programului. Intenția de a împărtăși și de a multiplica mai multe evenimente și proiecte comune de pregătire, colaborare și schimburi cu orașe

din Ucraina și Republica Moldova este ambițioasă și ar putea aduce o contribuție (n.r.: semnificativă) dimensiunii europene”.

Însă în același document citat se precizează că experții internaționali și români s-au declarat dezamăgiți că nu au avut oportunitatea de a auzi opinii și asigurări directe ale reprezentanților orașelor partenere.

„Cooperarea transfrontalieră cu cele două țări este un obiectiv important, dar comisia nu a înțeles dacă acea cooperare propusă era doar de fațadă sau contribuia cu adevărat la dezvoltarea civică și culturală a partenerilor implicați”, se specifică în document. Comisia reclamă și faptul că nu a înțeles cu exactitate aranjamentele financiare pe care urma să se sprijine această cooperare propusă.

La capitolul diversitate, s-a reclamat și faptul că 250 dintre cele 342 de proiecte culturale propuse se află deja în diferite stadii de implementare și aveau sumele de finanțare deja stabilite. „Candidatura pentru titlul de Capitală Europeană a Culturii presupune, mai degrabă, un program personalizat care urmează să fie implementat, decât o continuare a ofertei culturale care există în orașul respectiv”, se mai specifică în documentul citat. Mai mult, conform raportului, proiectul depus de către Fundația Iași – Capitală Culturală Europeană nu a reușit să scoată în evidență însuși conceptul gândit pentru a fi implementat și pentru a fi coloană vertebrală a proiectului propus de către Florin Cîntic – componenta transfrontalieră, „interfața răsăriteană a culturii” sau acel concept al *hub*-ului, contestat de mai mulți actori culturali la momentul la care a fost lansat. „Proiectul nu a reușit să argumenteze cum intenționează să devină interfața răsăriteană a cultu-

rii. I-a lipsit în mod vizibil o viziune artistică clară.”

Accent prea puternic pe „moșternire”

O altă componentă negativă semnificativă a raportului întocmit de către Comisia Europeană, pe baza analizei experților a proiectelor susținute de toate orașele candidate în luna decembrie, se concentrează asupra deschiderii orașului către ideea de noutate în artă. În raport, se subliniază faptul că orașul Iași nu este foarte deschis către arta contemporană, inovație și avangardă. Totodată, Comisia Europeană a remarcat un lucru pe care l-a scos în evidență și Barometrul Cultural realizat în sprijinul întocmirii dosarului de candidatură: Iașul este prea legat de trecutul său. „Comisia a considerat că programul propus, cu o concentrare puternică pe istorie și moșternie, ar ranforșa această percepție în loc să se folosească de această oportunitate pentru a

transforma sectorul cultural al orașului și beneficiarii acestuia”, au spus experții, care au precizat că o abordare care să fi fost mai echilibrată din acest punct de vedere, care să îmbine istoria cu inovația, ar fi făcut ca propunerea Iașului să fie mai interesantă. O reacție disproporționată față de acest punct a avut primarul interimar Mihai Chirica, în cadrul unui interviu acordat Radio Hit. Întrebat de către realizator cum interpretează această legătură a Iașului cu trecutul, dar și cu arta contemporană și avangarda, Mihai Chirica a spus că: „Nu aș insista foarte mult pe un festival al homosexualilor, ceea ce s-a mai prezentat în alte dosare”.

Însă comisia care a realizat raportul a scos în evidență și o carență în abordarea istoriei recente a orașului. În acest caz, a fost evidențiată tratarea *en passant* a Pogromului de la Iași din 1941, experții precizând că proiectul propus de către capitala Moldovei pentru a deveni Capitală a Culturii

„Dacă erau obiectivi, mi-aș fi îndreptat atenția asupra domnului Cîntic, dar atâta timp... Noi ne vedem de treaba noastră, ei să își vadă de treaba lor și asta e” – Mihai Chirica, primar interimar

Europene a avut de suferit, remarcându-se o abordare sumară, în detrimentul uneia aprofundate. Același lucru a fost precizat și în legătură cu un proiect care să trateze situația minorității române din regiune. „Pe această temă programul putea să pună accentul mai mult“, s-au rezumat a menționa, în raport, experții.

O undă de critică s-a abătut și asupra reflectării industriilor creative din Iași, domeniu care a fost apreciat de către Comisia Europeană în raportul făcut public, ca fiind o zonă în care Iașul are o reputație cunoscută, însă care nu a fost tratată corespunzător în dosarul de candidatură. Experții au remarcat faptul că a existat o serie de proiecte care cuprindeau în desfășurătorul lor elemente ce scoteau în evidență industriile creative ale Iașului, însă au reproșat faptul că această tematică nu a fost gândită ca un element puternic și de sine stătător al programului. „Oferta culturală a fost limitată în ceea ce privește publicul-țintă și posibilitatea de a construi pe viitor în sectorul cultural“, se menționează în documentul citat. Raportul a consemnat faptul că au existat o serie de consultări cu cetățenii și operatorii culturali ai Iașului, însă a remarcat și faptul că nu este evident câte dintre ideile exprimate în cadrul acestor consultări se regăsesc în concept și în proiectele depuse la dosar.

Primarul interimar lansează atacul la adresa experților

Reacțiile după apariția raportului în presa din Iași și în spațiul public nu s-au lăsat așteptate, însă în ceea ce îi privește pe responsabilii proiectului, acestea au lăsat de dorit la nivel de discurs public și reprezentativitate. Contactat telefonic de către „Suplimentul de cultură“, primarul interimar Mihai Chirica a lansat o serie de atacuri asupra experților care au evaluat dosarele de candidatură. „L-am lăsat pe domnul Cîntic să facă comentarii. Singurul pe care-l am eu de făcut ar fi că a fost toată deschiderea necesară pentru ca echipa să facă proiectul, nu le reproșez în mod direct lor ceva. Am găsit foarte multe elemente subiective (n.r.: în raportul experților europeni): unele de ilegalitate, altele de incompetență în analiza comisiei, inclusiv documente depuse de noi despre care au spus că nu există. Dacă erau obiectivi, mi-aș fi îndreptat atenția asupra domnului Cîntic, dar atâta timp... nu mai pot să comentez nimic. Noi ne vedem de treaba noastră,

„Stilistica ambiguă (excesul de «avem impresia», «comisia nu a fost convinsă», «ni s-a părut că» etc.) în locul unei analize critice, riguroase și argumentate arată lipsa de bună-credință, dubla măsură, amatorismul“ – Florin Cîntic, fost director artistic al Fundației Iași – Capitală Culturală Europeană

ei să își vadă de treaba lor și asta e“, a spus primarul interimar.

Poziția acestuia a fost mult mai nuanțată în conferința de presă pe care a susținut-o la Palatul Roznovanu în cursul zilei de joi. Acolo, atacurile au continuat, Mihai Chirica acuzând că o parte dintre minusurile semnalate de către Comisia Europeană, printre care și relația cu orașele învecinate – Chișinău și Cernăuți – sau ignorarea minorităților locale, evreiască și cea română, ar fi fost prezente în dosar în cadrul mai multor proiecte. „Se spune faptul că nu ar fi fost o înțelegere între cele trei orașe privind apartenența la un proiect comun. Lucrul este fals, există documentul original prin care cele trei

orașe, în mod cât se poate de înțeles, semnează participarea în comun la proiectele de Capitală Culturală Europeană privind susținerea candidaturii Iașului“, a spus Chirica, care a adus și un document ștampilat de reprezentanții ai celor trei orașe.

Acesta a mai acuzat comisia și de lipsă de competență privind analiza dosarului și de faptul că nu a știut că „un buget se constituie prin nuanțarea cu sume fixe“. „Din pachetul de 350 de proiecte, cel puțin 200 au fost cu sume fixe, fiindcă așa au fost cerute de cei care le-au elaborat. Totodată, aceasta este o încercare rușinoasă de a aduce un conflict care nu există între comunitatea ieșeană și cea a

evreilor din România. Cum este posibil ca un oraș care face segregare de populație pe principii etnice, cum se întâmplă la Baia Mare, să fie trecut cu vederea, iar noi, care avem o colaborare de atâția ani cu comunitatea evreilor din Iași, să fim trecuți cu vederea? Din punctul meu de vedere este o lipsă crasă de competență“, a spus primarul interimar.

El a mai acuzat și faptul că analiza a fost făcută de către o comisie aflată în ilegalitate, făcând trimitere la faptul că cei doi membri români erau din București, și că aceasta nu ar fi în stare „să spună unde este Iașul pe harta României, cu atât mai puțin a Europei. Este Baia Mare mai importantă decât Târgu Mureș ca oraș intercultural? Eu nu cred“, a mai acuzat acesta.

În aceeași conferință de presă, el a specificat că, în perioada următoare, Fundația Iași – Capitală Culturală Europeană urmează să se dizolve, iar în locul ei să se înființeze o nouă Fundație Culturală a Iașului, spre care acesta a sugerat că s-ar îndrepta aceeași echipă de la FICCE.

Cîntic acuză „amatorismul“ experților

Florin Cîntic, „arhitectul“ dosarului și, în bună măsură, al activității recente a fundației, a avut și el o poziție agresivă cu privire la raportul emis de către Comisia Europeană. Acesta s-a declarat, pentru „Suplimentul de cultură“, dezamăgit de superficialitatea și reaua-credință pe care acesta le consideră a fi „evidente“ în această „justificare lipsită de coerență“. „Stilistica ambiguă (excesul de «avem impresia», «comisia nu a

fost convinsă», «mi s-a părut că» etc.) în locul unei analize critice, riguroase și argumentate arată lipsa de bună-credință, dubla măsură, amatorismul și chiar o oarecare încrâncenare în a găsi elemente criticabile la un dosar care este cel mai extins justificat dintre toate cele respinse“, a declarat Florin Cîntic.

El a mai apreciat că există „o mulțime de inadvertențe“ și de „judecăți pripite“ care ar fi lipsite de explicații. „Ceea ce mi se pare cel mai discutabil e faptul că juriul nu explicitează nici de ce nu a respectat în selecție obiectivele majore ale proiectului (cooperarea transfrontalieră și dezvoltarea unui oraș și a unei regiuni discriminate economic prin acest proiect, favorizând, dimpotrivă, cele mai bogate orașe ale României) tot astfel cum această evaluare nu face nici o referire concretă la prevederile procedurilor adoptate pentru acest proiect (formulate în cerințele programului) și nici la modul cum cele șase criterii de evaluare obligatorii au fost aplicate celor 14 competitori“, a mai spus Florin Cîntic.

El a numit „hilare“ răspunsurile indirecte sugerate în materialul emis de Comisia Europeană în ceea ce privește justificările date de juriu la acuzațiile de conflict de interese și de favorizare a unor orașe care nu au îndeplinit criteriile minimale legate de adoptarea strategiei culturale. În final, acesta a spus că va răspunde pe larg obiecțiilor formulate de această analiză calificată drept „confuză, cu dublă măsură și neconvincătoare. Și, în unele locuri, chiar mincinoasă“.

Dan Lungu: „O lecție dură“

La polul opus se poziționează scriitorul Dan Lungu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române din Iași. Acesta a precizat că este suficient să ne uităm la CV-urile membrilor juriului pentru a vedea faptul că „sunt cu toții profesioniști“. „Este un raport sintetic și politic, dar foarte bine argumentat, prin referire la regulile jocului, la criteriile de evaluare. Trebuie să înțelegem că nu a fost evaluat Iașul, cu trecutul său istoric și cu potențialul său cultural, ci a fost evaluat un proiect. Ieșenii nu au de ce să se simtă jigniți de verdictul juriului, dar pot fi dezamăgiți că proiectul nu a valorificat cum trebuie resursele culturale, oportunitățile și creativitatea locale, într-o rețetă câștigătoare“, a explicat Dan Lungu. Acesta a insistat asupra faptului că din acest raport ieșenii trebuie doar să înțeleagă că au primit o lecție dură și că strategiile

culturale ale municipiului și județului trebuie regândite în urma acestor concluzii. „Faptul că nu se văd rezultatele consultării comunității în construcția conceptului și a proiectului, că dialogul intercultural și cel interetnic nu au fost suficient dezvoltate, că relațiile transfrontaliere nu au fost dublate de relații internaționale, că evenimentele orientate spre avangardă și experiment au fost prea puțin reprezentate sunt, limpede, direcții de care trebuie să ținem cu prioritate cont pe viitor. Dar poate cel mai usturător reproș este acela că proiectul nu a arătat în mod convingător cum Iașul poate deveni «interfața răsăriteană a culturii europene».“

Indiferent însă de felul în care se va raporta administrația locală la raportul și la concluziile Comisiei Europene, important este să se identifice o strategie culturală care să fie asumată, ca Pactul Educației de altădată, și să fie pusă în aplicare indiferent de capitalul de imagine pe care l-ar putea câștiga sau nu primarul Iașului, președintele Consiliului Județean sau diferiții consilieri. Un proiect care să se transpună dincolo de interese.

Marele Ali

Ali Eskandarian a fost un muzician și un romancier iraniano-american. A trăit treizeci și cinci de ani. A fost omorât la New York, pe 11 noiembrie 2013.

Ali Eskandarian se învârtea în anturajul formației The Yellow Dogs. Cântau împreună, fuseseră în turnee, trăiau întocmai ca niște mari staruri rock, deși nu erau deloc staruri rock. Nu contează. Artiștii sunt artiști, indiferent de cota lor de piață, ba chiar, tot mai des, împotriva ei.

În această lume populată de droguri, și versuri, și femei, și iluzii se învârtea și Ali Akbar Mohammed Rafie. Apoi, l-au alungat. El fusese izgonit din acest paradis al promiscuității. El s-a răzbunat. El este cel care a apăsătorit trăgaciul, ucigând doi dintre „câinii galbeni“, ucigându-l pe Ali Eskandarian. La sfârșit, celălalt Ali s-a sinucis.

Muzica lui Ali Eskandarian e, acum, la un link distanță, pe YouTube, și știu că o veți asculta de îndată ce veți termina acest text sau – dat că suntem în timpul în care suntem – poate chiar înainte.

Ali era un bărbat nu înalt, el își îmbrățișa chitara cu un gest din altă lume, el avea ceva din tânărul Rogers Nelson, pe care îl cunoașteți drept „Prince“. Toate cântecele sale erau triste, fiindcă toate erau cântece de dragoste, așa cum sunt, în definitiv, toate cântecele adevărate.

Ali Eskandarian era poet. El știa, deci, ce înseamnă deznădejdea, era fragil și știa să zboare, visa departe, avea viziuni și nu se preda. El știa ce înseamnă curajul de a începe fiecare nouă zi.

Lui Ali Eskandarian i s-a publicat o singură carte – *Anii de aur*. Era convins că acesta este „marele roman iraniano-american“ și propunea să îi spunem chiar așa, până când cineva îi va demonstra că

a greșit. Dar Ali Eskandarian n-a greșit. Cartea aceasta este acel mare roman. Ea va deveni, în deceniile care vor urma, o carte-cult și va sta, pentru totdeauna, sus în literatura lumii, sus, sus, lângă Kerouac.

Anii de aur are totul: ritm, stil, miracol. Personajul lui Ali – un muzician, un imigrant, un copil al războiului, la fel ca Ali cel real – rătăcește între trecut și ce va urma, între orașe și țări și femei și droguri, cântă alături de niște puști și speră la renaștere. E incredibil cât se pot droga acești oameni – el și puștii! Nici nu știu dacă așa ceva este posibil într-o realitate lipsită de supradoze.

Aleg, însă, să îl cred până la capăt pe Ali Eskandarian și să îi citesc romanul ca pe o autobiografie, doar puțin exagerată, ca pe o extraordinară carte de memorii. Fiindcă el nu lasă nici o clipă, nici o frază, impresia că este artificial, că „face“ literatură. Ali Eskandarian,

Culegătorul de harfe

Andrei Crăciun

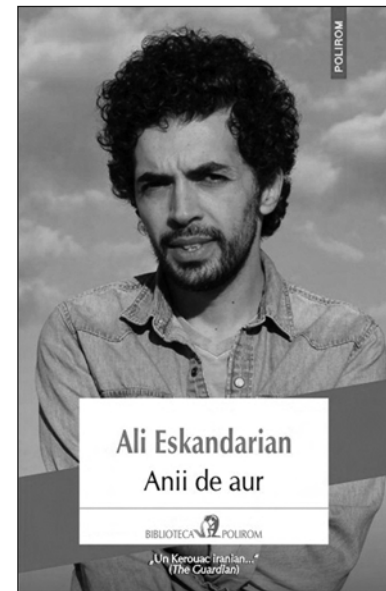
scriitorul, se autodevovează, e crud, e nemilos, e cinstit.

Sunt în *Anii de aur* rânduri care vor intra în istorie, dacă nu au intrat deja, rânduri despre război și despre viața în conformism și despre dezamăgirile acestuia început de mileniu, care va rămâne, iată, singurul din viața sa.

Nu o singură dată am închis această carte, fiindcă îmi era tot mai greu să înaintez printre tristețe și vise spulberate până la inima marelui Ali. În plus, aveam nevoie de timp să îmi revin după câte o imagine pe care continui să cred că marele Ali a adus-o cu el dintr-una dintre viețile sale precedente.

Se trăiește într-o viteză amețitoare în *Anii de aur*, paginile sunt vrăjite și zboară și nu știi când se așterne sfârșitul. M-am despărțit deja de Ali Eskandarian, îl voi mai reciti, poate, când și când.

Iau, însă, cu mine, pentru mai târziu, pentru totdeauna, această

imagine: imaginea unor șobolani care zboară spre cerul indigo, fiindcă și ei, șobolani, au dreptul la vise, la fel ca noi, ceilalți. Sunt ani – ani deloc de aur – de când nu am citit ceva mai cumplit și mai frumos.

Dacă Dumnezeu ar fi medic în România...

Întâmplări și personaje

Florin Lăzărescu

...ar umbla în halat alb, cu un stetoscop la gât, aici pe pământ, pe holuri și în saloane jengoase, printre noi, păcătoșii – cei care avem tâmpitul obicei de-a ne îmbolnăvi ca proștii la inimă, la ficat, la rinichi, la intestine și la așa mai departe – într-unul dintre spitalele noastre cele de toate zilele...

...s-ar blestema pe sine însuși care nu mai este în ceruri pentru ghinionul de a nimeri să lucreze în România...

...s-ar plânge încontinuu că e prost plătit, ar visa să fugă și să se angajeze în străinătate, ar înjura

sistemul de sănătate și ar da vina pe acesta pentru faptul că trebuie să ia mită ca să-și întoarcă fața către oameni...

...l-am aștepta spășiți, cu căciula în mână, să apară și la cinci ore după ce a promis că vine...

...n-am înțelege niciodată de ce întârzie mereu, de ce fiecare dintre noi, în durerile noastre, nu putem fi nicicând, măcar pentru câteva secunde, cel mai important pacient de pe lume...

...n-am pricepe o dată tainele care îl rețin să se apropie, să ne spună ceva, să ne îndure cu o

privire fugară, nici măcar atunci când e la doi metri de noi și râde zgomotos la telefonul mobil, în timp ce se plimbă agale printre nenorociții pământului, se scobește în nas sau, pardon de expresie, se scarpină plictisit între picioare...

...ar fi mereu agasat de bolnavi și de aparținători idiotați care nu-l preacinstesc cum se cuvine, care au curajul să-i vorbească privindu-l în ochi, care au tupeul să ceară detalii stupide – pe care oricum nu le-am putea înțelege în nimicnicia noastră și de care oricum n-ar trebui să ne interesăm –, cum ar fi diagnosticul...

...am încerca două ceasuri să ne apropiem de el ca să-l întrebăm mai exact ce fel de injecții, ser, feșe, branule, medicamente, baterii trebuie să cumpărăm de la farmacia din colț, iar când ne-am

apropia și l-am ruga să se oprească un minut pentru o lămurire, ne-ar spune dramatic: „Vom vorbi, când mă voi elibera“. Iar el se va elibera numai când mare mila lui ne va remarca așteptând parcă de-o viață într-un colț, cu capul plecat, unil, arătând că ne-am învățat lecția, ne-am mâncat suficient papara și ne va explica mai neclar decât scrisul lui de pe rețetă ce vrea limpede de la noi...

...l-am pândi din nou pe hol sau în salon, după ce-am cumpărat ce-am crezut noi că cere, el iar ar fi agasat de prezența noastră, iar își va ține mult și inexplicabil fața îndepărtată de noi, până când ne-ar invita nervos să părăsim încăperea, pentru că nu se poate concentra la muncă. Iar când i-am zice că doar voiam să aflăm repede-repede, scurt-scurt, dacă

am cumpărat bine ce ne-a cerut, ne-ar răspunde: „Si ce ți-a luat atâta timp? De-atunci am fi făcut și sex“...

...am simți că vrem să-i pupăm mâna, cu toată atitudinea lui oțioasă, după ce ne-a scos la liman și ne-a mai dat ceva timp de trăit fără suferință...

Dar – cum Dumnezeu nu e medic în România – inimile, ficat și rinichii noștri, ai copiilor și ai părinților noștri, depind în totalitate de unii medici români care se pretind, se comportă – poate că uneori chiar și sunt – cel puțin trimișii lui Dumnezeu pe pământ, dacă nu cumva însuși Dumnezeu. Și trebuie să-i acceptăm, să-i așteptăm, să ne rugăm la ei, să le aducem ofrande, pentru că trăim sau murim după bună voia lor.

Știri la zi din actualitatea culturală și articolele ediției pe
www.suplimentuldecultura.ro

Limitele toleranței (I)

Probabil că una dintre temele sociale majore ale anului 2016, dacă nu cumva cea mai mare, va fi încă o dată cea a imigranților ilegali veniți din țările arabe. În strânsă legătură cu ei, bănuiesc că în Europa o să se facă tot mai simțită o contrareacție xenofobă, în general antimusulmană, una pe care o numim reflex „extremistă“.

Bun, nu doar o numim astfel – chiar este extremistă. Dar, cu riscul de a zdruncina frumoasa imagine pe care o avem despre noi, civilizații europeni, nu s-ar putea ca această reacție să fie, într-o oarecare măsură, firească? Nu îndreptățită, după standardele morale ale ființei umane, dar întru totul firească pentru comunitățile umane, dornice să-și asigure stabilitatea, confortul și siguranța membrilor ei. Hai să zicem că s-ar putea. Iar dacă ignoră sau reprimă această contrareacție posibilă și firească, așa cum au făcut până acum, s-ar putea ca liderii politici europeni să accelereze ei înșiși

sfârșitul Europei civilizate, așa cum o știam până acum, nimicindu-și în același timp și propria carieră – nu că ne-ar păsa nouă foarte mult de ea.

Totuși de unde ideea că o reacție xenofobă, de respingere a imigranților musulmani (sau a imigranților în general) ar fi ceva firesc? Doar am învățat cu toții, ni s-a spus de mii de ori că societățile mai prospere trebuie să îi ajute pe cei năpăstuiți. Mai mult, conștiința culpei colective, inculcată în multe dintre societățile europene – majoritar albe, să nu ne mai prefacem că n-o știm –, îi înfrânează pe europeni să-și manifeste sau

măcar să-și declare xenofobia. Ceea ce nu înseamnă că ea nu există: există, se acumulează și, cu cât e mai refulată, cu atât mai puternic va izbucni atunci când barierele impuse comportamentului colectiv natural se vor rupe. Iar când acestea sunt suprasolicitate, până la urmă tot se rup.

Fiindcă tendința firească, naturală, a unui grup compact de indivizi este să-i privească pe cei din afara grupului, pe străini, cu suspiciune și teamă. Ne temem de străini și îi privim ca pe niște potențiale pericole la adresa stabilității și siguranței noastre. E o reacție naturală, contracarată pe cale culturală, prin educația în spiritul toleranței, al acceptării celui alt, al întraajutorării, al umanității ca valoare supremă. Aici creștinismul, în forma lui autentică, nesectară, făcea o treabă bună. Doar că Europa modernă e în general laică, iar acolo unde creștinismul mai are vigoare și relevanță, e de obicei asociat cu identitatea

Românii e deștepți

Radu Pavel Gheo

națională, ba chiar cu naționalismul.

Și-atunci ce ne facem când, în ciuda educației într-o toleranță, ne simțim amenințați de străini? În general, autoritățile și diversele organizații neguvernamentale au încercat să scoată în prim-plan caracterul benign și pe cel util al imigrației recente. S-a spus și răspus că lipsa forței de muncă din țările depopulate ale Europei Occidentale ar fi compensată tocmai prin venirea bărbaților tineri și puternici veniți din Orientul Mijlociu și din nordul Africii, care astfel ar salva economiile prospere și ar continua să asigure un trai confortabil tuturor francezilor, germanilor, englezilor etc. S-a vorbit de pericolul mortal care îi amenință pe acești oameni la ei acasă

și despre salvarea pe care le-o oferă generoșii occidentali. Ziarele și televiziunile s-au umplut de imagini înduioșătoare cu copii ce priveau înspre aparatul de fotografiat ori de filmat, eventual mușcând dintr-o bucată de pâine (nu dai greș niciodată cu o fotografie cu copii).

Bineînțeles că lucrurile nu stau tocmai așa. Adevărul oficial e unul parțial – ceea ce n-ar fi o problemă, fiindcă cine poate ști tot adevărul? Problema e că acest adevăr a fost contrazis sistematic de realități ce alterau imaginea „bunului străin“. Însă despre ele și despre consecințele lor, pe care le cunoaștem deja mulți dintre noi, o să scriu mai multe săptămâna viitoare.

Cioloș, tehnocrat sau abil jucător politic?

Tema alegerilor în două tururi la primării a acaparat spațiul public. Nu se mai discută nimic altceva, nu e lansat nici un alt subiect de dezbatere, se vorbește doar de sistemul de vot de la localele din iunie. Vor fi sau nu două tururi? Dacă da, vor fi doar pentru primari sau și la consiliile județene? Nu contează, vrem două tururi, asta pare să fie lozinca liberalilor.

Vagonul cu vorbe

Florin Ghețu

PNL a reușit, pentru prima dată în ultimele șase luni, să acapareze agenda publică. E o performanță, după ce partidul a fost absent, scăzând în sondaje inclusiv pe finalul lui 2015, când PSD pierdea guvernarea.

Chiar dacă n-a fost bine pregătită (și nici explicată), mutarea PNL de acum a prins, pentru că în ultimele zile s-a discutat doar despre acest subiect.

Nici musafirii de la București veniți la sărbătoarea Unirii de la Iași n-au scăpat de chinuitoarea întrebare: Vor fi sau nu două tururi? Atât președintele Klaus

Iohannis, cât și premierul Dacian Cioloș au răspuns la întrebările presei, însă puțini au remarcat că există diferențe între abordările celor doi.

În timp ce șeful statului a spus că introducerea celor două tururi ar fi o decizie bună, premierul n-a fost atât de entuziasmat de idee. Ba chiar, cel din urmă pare deranjat că la începutul mandatului său la Palatul Victoria e forțat să ia o decizie care sigur va ostiliza jumătate din spectrul politic.

Dacian Cioloș a declarat la Iași doar că vor fi studiate toate posibilitățile și că va discuta cu

partidele, fără a se pronunța deschis asupra oportunității celor două tururi. Pe Cioloș nu-l interesează câtuși de puțin formula localelor, ci doar ca alegerile să se desfășoare corect, fără ca vreuna dintre părți să fie nemulțumită.

Ce va face totuși premierul? E greu de crezut că se va pune de-a curmezișul propunerii PNL. În plus, declarația președintelui Iohannis îi îngustează și mai mult ieșirea din labirint. Aproape e forțat să ia decizia cu două tururi, nu doar pentru că liberalii vor asta, ci pentru a nu strica relațiile cu președintele Iohannis chiar în primele luni de mandat.

Problema nu e dacă Dacian Cioloș va da curs cererii PNL, ci cum va proceda. Va fi ordonanță de urgență sau asumare de răspundere? În ambele situații există riscuri, iar constituționaliștii analizează probabil în acest timp care dintre decizii e mai nimerită.

Cel mai probabil, în următoarele zece zile subiectul va fi tranșat, pentru că și așa e târziu, iar partidele ar trebui să știe ce strategie vor aborda la scrutinul de la începutul lunii iunie.

Indiferent ce va face, Dacian Cioloș va trebui să se poziționeze

politic. Dacă nu va marșa la ideea PNL, atunci va fi acuzat de către liberali că ține partea social-democraților și că de fapt Vasile Dâncu și Liviu Dragnea sunt stăpânii guvernului.

Dacă însă premierul va forța alegerile în două tururi, atunci PSD se va simți nedreptățit. E de așteptat ca social-democrații să încerce debarcarea executivului, însă e greu de presupus că va exista o majoritate în Parlament pentru trecerea unei moțiuni de cenzură.

Încet-încet, tehnocratul Dacian Cioloș se transformă în politician, pentru că oricare ar fi verdictul guvernului în ceea ce privește sistemul de vot, vorbim de o decizie politică. Am putea asista la botezul

politic al premierului, existând deja speculații că acesta ar putea prelua din mers căruța liberală.

Un alt doilea lucru pe care îl vom afla în perioada următoare este legat de majoritatea parlamentară. În acest moment nu avem o imagine clară asupra partidelor care susțin guvernul, pentru că la instalare, cam toată lumea a votat pentru. În sesiunea parlamentară care începe luni vom vedea care sunt partidele care susțin cabinetul Cioloș și cine se plasează în opoziție. Aici nu e vorba doar de testul cu alegerile în două tururi, pentru că vor apărea și alte momente tensionate în Parlament, care vor necesita o poziționare clară a combatanților.

Pentru PSD, o înfrângere pe tema sistemului de vot la locale ar fi un dezastru. PSD va pierde bună parte din orașele reședință de județ, posibil și Bucureștiul, pentru că dreapta e majoritară în urbanul mare.

Putem spune că alegerile din acest an (inclusiv cele parlamentare) se joacă zilele astea. Și tot în aceste zile, vom afla dacă Dacian Cioloș își dă jos haina tehnocratului, pregătind intrarea în politică.

Rockin' by myself

Dumitru Ungureanu

Iarna în Sud

Detest iarna mai abtîr decît ocupația rusească (într-un fel, se aseamănă, fiindcă viscolul și gerul de la răsărit vin de unde însă n-au venit numai rușii!). Oricâtă poezie fotografică aș găsi în peisajele înzăpezite, oricâtă nostalgie copilărească mi-ar trezi nămeții (și, da, mă hrănesc întâmplările vârstei la care totul e feeric!), prefer din plin promisiunea primăverii, arsura verii sau rodnicia caldei toamne. Însă recunosc: iarna cu zăpezi și frig îmi provoacă sau îmi aduce o dispoziție pe care alt anotimp anevoie mi-o stârnește. O fi, poate, reminiscență de-acum trei decenii, când asprimea de afară s-a compensat prin muzică, rezultatul fiind starea de spirit propice scufundării până la răsfaț în splendoarea lirică a *Flautului fermecat*, o versiune înregistrată la Viena, cu Herbert von Karajan la pupitrul dirijoral (interpretii îmi scapă). Operele, concertele pentru vioară, pian sau alte instrumente mai puțin utilizate, simfoniile (nu toate!) au devenit, în anii următori, un fel de substanțe la care trebuie umblat cu grijă, posibilitatea risipirii lor nefiind una teoretică doar.

Așa că serile și mai ales nopțile de după 17 ianuarie 2016 au fost dordora cu muzica lui Mozart. Și pentru că am vrut să-mi umplu până la refuz timpanele, m-am „destrăbălat” punând pe platan aproape toate discurile adunate, cu predilecție concertele de pian (integrala lui Christian Zacharias & Orchestra de cameră din Lausanne, a lui Derek Han & Philharmonia Orchestra) sau interpretări unicate lăsate de Alfred Brendel, Arturo Benedetti Michelangeli, Wilhelm Backhaus, Clara Haskil, Friedrich Gulda, Clifford Curzon, Aldo Ciccolini etc. Evitam să dezvălui într-o rubrică de rock pasiunea mea „secretă”, dacă nu trăiam

mica revelație a unei realități de mult cunoscute melomanilor „adevărați”. Și ce să aștepti de la un punk-rocker, dacă nu să împărtășească și altora bucuria lui? Ei bine, în perioada asta de monomanie, am simțit – parcă pentru prima oară, dacă pot spune așa – „esența” muzicii lui Mozart, transmisă urechilor mele prin degetele, creierul, inima și respirația Clarei Haskil. E vorba despre înregistrările *Concertelor nr. 20 & 24*, cu orchestra Concerts Lamoureux, dirijată de Igor Markevitch, la jumătatea secolului trecut, reeditate pe SACD la Decca/Universal Japonia. N-aș putea transcrie mai limpede senzația trăită decît a făcut-o pianistul chilian Claudio Arrau: „...you must hear Clara play Mozart. Then you will realize how far the rest of us are from the truth”.

Departate de adevăr mă aflasem atâția ani și ca pătimaș ascultător de rock. Aveam oarecare bănuieți masochiste, după niște evenimente compromițătoare pentru pretențiile mele muzicofile, petrecute la schimbarea liniei audio, în urmă cu ceva timp. M-am convins definitiv după ce-am ținut pe „repet” vreo șapte ore un disc vechi remasterizat în surround: The Allman Brothers Band – *Idlewild South* (2015, Mercury/UMG). Apariția m-a bucurat mai mult decît dacă s-ar fi ivit la poartă o delegație extraterestră, propunându-mi nemurirea cu condiția să renunț la audiții. Numită din rațiuni comerciale „45th anniversary edition”, cutia conține patru discuri: un CD cu cele 7 piese inițiale + 5 completări; 2 CD-uri cu faimosul concert din *Ludlow Garage*, după care alergam însetat acum vreun sfert de veac, crezându-l substanțial deasupra arhicunoscutului *Live at Fillmore East*; în fine, un bluray cu 11 din piesele CD-ului, la rezoluția 24/96, atât stereo, cât și 5.1.

Am ascultat discul pe diferite suporturi: vinil, bandă, casetă, CD, mp3 sau te miri ce alt fleac software. Niciodată, dar absolut niciodată n-am aflat piesele cu mai multă culoare, dinamică și relief, balansul ideal definit pe cele șase canale, vocile calde și chitarele strălucitoare, tobele profunde și orga aidoma gălgăitului scos de sticla cu whiskey de Tennessee, când o înclini către pahar!

Iarna? Are și ea părți bune!

Aimez-vous Brahms?

Celor cărora le place muzica lui Brahms, ca și aceluia ce doresc să o înțeleagă mai bine, pentru a nu mai vorbi de amatorii de descoperiri arheologice muzicale, un foarte recent apărut set de două discuri al Casei americane Arbiter le poate aduce câteva surprize de proporții. Allan Evans, un nume bine-cunoscut în lumea colecționarilor și a editorilor de disc istoric, atât de muzică clasică, cât și etno, a întreprins încă o dată cercetări de arhivă aprofundate, pentru a alcătui o colecție de înregistrări inedite ale unor pianiști „care l-au auzit și l-au cunoscut pe Brahms și care au primit de la el binecuvântarea muzicală”. Rezultatul acestor cercetări se numește *Brahms: recaptured by pupils & colleagues/ Recuperat de elevi și colegi*.

Un lung și pasionat eseu ilustrează în livretul discului drumul străbătut de Allan Evans pentru a se apropia de muzica lui Brahms și a-i descoperi elevii, apropiații lui și ai Clarei Schumann, precum și înregistrările lor rămase inedite. Eseul poartă ca titlu un citat din spusele lui Brahms: „Dacă mai există cineva pe care nu am reușit să-l ofensez, îmi cer sincere scuze”. După opinia autorului, muzicienii reprezentați pe aceste discuri „au înțeles, toți, că Brahms a compus o muzică nouă, că a flirtat cu improvizația și că a fost influențat de ritmuri și de idiomuri etnice”, percepția lor fiind într-o proporție extrem de mare „diferită de cea a muzicienilor și a publicului actual”.

Allan Evans își descrie cu pasiune cercetările care l-au condus într-o lume a experților și colecționarilor divizați de „o tensiune de ordin subcultural, separați în facțiuni ce se disprețuiesc în mod vicios una pe alta, mănate de scopul lor de a căuta să domine și să controleze colecțiile importante

Scrisoare pentru melomani

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor Eskenasy

de înregistrări istorice și publicarea lor”. Una dintre descoperirile cele mai spectaculoase pe care le-a făcut editorul a fost cea a pianistei de origine ungară, Etelka Freund (1879-1977). O parte dintre înregistrările ei au fost publicate deja sub eticheta Arbiter, în ultimii ani, altele fac obiectul prezentului set Brahms. Fiul pianistei i-a deschis „dosare pline cu scrisori și manuscrise ale mamei sale și cu documente referitoare la fratele acesteia, Robert Freund (1852-1936)”. Un pianist și mai puțin cunoscut decît Etelka Freund și care studiase cu Carl Tausig, cu prietenul lui Beethoven, Ignaz Moscheles, elev privat al lui Liszt și în relații de prietenie cu Brahms.

Grație memoriilor lui Robert Freund, Allan Evans a avut revelația că Etelka a primit lecții de pian de la Brahms, în apartamentul compozitorului, în timpul celor șase luni petrecute la Viena în 1894. Ceva mai târziu, la Budapesta, ea avea să se împrietească cu Bartok, iar la sfatul ei, acesta s-a apropiat de Busoni în 1908... La moartea lui Robert, în 1936, Etelka Freund moștenea partitura celui de-al doilea *Concert pentru pian și orchestră* de Brahms, iar Bartok se oferea să o scoată pe ascuns la plecarea lui în Statele Unite, în 1941, cei doi decupând prima pagină și atașându-i pentru a înșela vameșii fasciști pagini de partituri bartokiene. Supraviețuitoare a ocupației naziste și apoi sovietice a Budapestei, Etelka avea să emigreze și ea și să se stabilească în 1946 la New York, recuperând de la Bartok și reîntregind partitura brahmsoniană cu pagina de titlu.

Eseul introductiv semnat de editorul și cercetătorul Allan Evans este plin de informații și detalii necunoscute despre eroii săi și ai

noului CD, pianistii Carl Friedberg (1872-1955), Edith Meadows Heymann (1872-1960), Marie Baumayer (1851-1931), Ilona Eibenschutz (1872-1967), și poate fi citit și pe pagina de web a companiei sale, Arbiter.

Între documentele audio puțin cunoscute, emoționante sunt cele 45 de secunde ale unei înregistrări făcute în 1889 de Brahms însuși, pentru agentul lui Thomas Edison, pe un cilindru de ceară. Cunoscută și des citată – postată și pe YouTube – este înregistrarea *Dansului ungar în sol minor*. Allan Evans introduce acum în circulație și o a doua, Brahms improvizând pe *Polka „Libelula”* a lui Josef Strauss... Emoționante și instructive sunt, de asemenea, extrasele audio cu Carl Friedberg, amintindu-și de întâlnirea sa cu Brahms și discutând muzica lui, ca și amintirile, împănate cu exemple muzicale, ale pianistei Edith Meadows Heymann – înregistrate la Londra în 1949 – despre Clara Schumann ca pedagog și interpretă a muzicii lui Bach și Schumann.

Altfel, în programul setului CD, Carl Friedberg interpretează Chopin, Schubert, *Sonatele Opus 10/1 și 90* de Beethoven și piese de Brahms, Marie Baumayer un *Studiu* de Schumann, Ilona Eibenschutz două piese de Schumann și Brahms, Etelka Freund două piese Brahms și Bartok, *Elegia, Opus 8b/2* și „Pentru copii”. O mențiune, pentru calitatea lor excepțională, merită înregistrările inedite, datând din 1939, ale triourilor brahmsiene cu pian, realizate de Trio de New York, întemeiat de Carl Friedberg în 1938, cu violonistul Danil Karpilovsky (1896-1976) și cu violoncelistul Felix Salmond (1888-1952).

În concluzie: Vă place Brahms? Ascultați noul CD Arbiter Records...

Când regia e sub tonul dramaturgiei

Pe Alexandru Dabija l-a interesat teatral subiectul vieții de dincolo, pe care l-a abordat artistic în câteva dintre montările sale de dată recentă: *Ab-solut*, după *Ivan Turbincă*, *Păi... despre ce vorbim noi aici, domnule!*, după *Morometzii*, *Capra cu trei iezi*, un *studiu gastronomic* și *O... ladă*, după *Capra cu trei iezi*, respectiv *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă.

A făcut-o într-o manieră ludică, parodică, iar textul lui Matei Vișniec, *Recviem*, pe care l-a pus în scenă acum la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București, sala Atelier, se înscrie în aceeași zonă de interes tematic și în același registru. Cuprinsă în antologia de texte scurte *Omul din cerc*, editată în 2011, piesa lui Vișniec e o parabolă despre morții patriei, ai oricărei patrii, pentru care războiul nu mai are nimic eroic și nici triumfal. La antipodul omagiului ipocrit din anumite cărți istorice și al prezentării seci din enciclopediile de gen, piesa vorbește dintr-o perspectivă ironic-cinică despre straturile nevăzute, neplăcute, insalubre ale confruntărilor armate. Textul e o misă funebră ale cărei tonuri grave sunt atenuate de doze bine calibrate de umor de situații și de limbaj, într-un absurd delicat, așa cum știm că-i este specific autorului român de expresie franceză. Premiza dramaturgică e aceasta: un general căzut la datorie trebuie să organizeze întoarcerea acasă a ostașilor căzuți și ei la datorie. Nici nu vă închipuiți câte categorii: cei cu decorații, cei împușcați în inimă, cei care au făcut pe ei, cel proaspăt ucis, cei executați pentru înaltă trădare, cei executați pentru dezertare, cei în erectie, morții mai vechi, amnezicii, mâncătorii de pământ, fostul însărcinat cu disciplina, cel care n-a crezut niciodată în victorie, cel care și-a dat seama că victoria nu mai e posibilă, cel care crede încă în victorie etc. Și câte probleme de

Datul în spectacol

Oltița Cîntec

gestionat: cine să intre primii în coloană, cine pe jos, cine în camioane, cum să se procedeze cu cei dispăruți, dar cu cei care s-au prefăcut morți ca să scape cu viață?, cine să le închidă gurile celor gazati? etc. Printre ei, și figuri ilustre, dar funeste – Lenin, Stalin, Troțki și o mamă, unicul personaj feminin din piesă.

Alexandru Dabija intervine în text rearanjând puțin ordinea scenelor, apelând la Ada Milea pentru muzică, dezvoltând un discurs scenic diferit de cel dramaturgic în principal prin tonalitate. Tonul lui Dabija îl schimbă pe-al lui Vișniec, virând spre naturalism, așezând un diez care alterează omogenitatea necesară a straturilor dramaturgic, regizoral, muzical, scenografic, actoricesc. Regizorul a ținut ca povestea să traverseze istoria contemporană și geografia globului, urmărind să-i dea atemporalitate. O face prin uniformele soldaților, care la început indică cele două conflagrații mondiale, după care actorii intră îmbrăcați precum trupele americane de asalt din Golf, iar doi dintre ei poartă costume tipic arăbești. Operațiunea nu mai e demult inedită, iar aici devine de-a dreptul redundantă, întrucât textul lui Vișniec avea din scriitură doza de generalitate necesară. Retorica regizorală dublează piesa fără a reuși să o îmbogățească, o poziționează ca subalternă intențiilor regizorale, însă o afundă într-un demers regizoral în defazare. Demers regizoral care, prin songurile Adei Milea, altfel minunate în sine, capătă și-un *coté* brechtian. Înșurșirea e străină de text, dar devine evidentă și-n tendințele interpretative ale distribuției. O distribuție numeroasă, 24 de actori, majoritar tânără, cu care Alexandru Dabija ar fi trebuit să lucreze mai insistent spre a o aduce la performanță sau măcar la unitate. Sunt stridente, abordări în coaja unor clișee, care nu conving și nu transmit stări emoționale. Alte câteva, puține, invenții

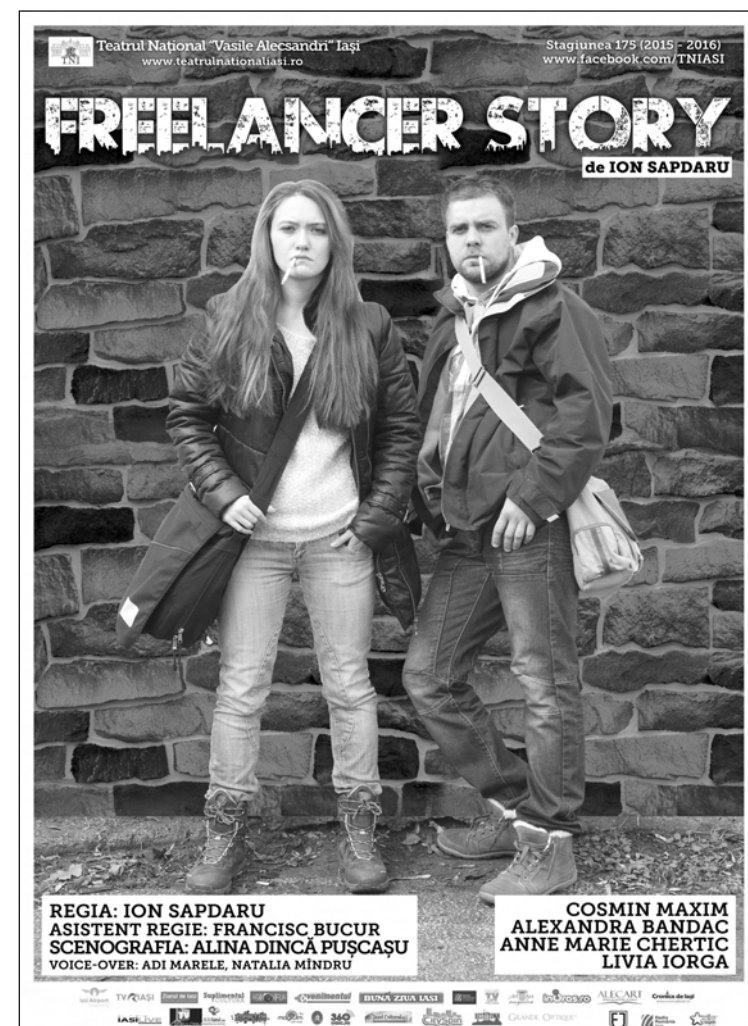
regizorale sunt *twist*-ul jucat de personajele istorice (Stalin, Lenin, Troțki, care în original sunt la o partidă de cărți!), întruparea categoriei „celor dispăruți în bătălie” printr-o voce care răsună dintr-un foarte ochios *juke-box*, insuficient folosit ca obiect scenic cu potențial semantic. Identic, la un *slot machine*, un răcan joacă și câștigă, exclamând „Victorie!”, ingenios, dar expedit, pierdut în aglomerarea de soldați din jur. O gură de pământ, un ficat tocat de-adevăratelea la mașină, băutul unei căni de sânge țâșnit din pieptul unui ostaș ating visceralitatea.

Spectacolul începe promițător, deschide un orizont de așteptare larg, utilizând interesant arhitectura scenei, cea din fundal, lăsată la vedere, cu soldații decedați așezați în locurile tehnicienilor, pe scări, la pod, coborând treptat în perimetrul de joc. Decorul propriu-zis, creația Irinei Moscu, e un bistro, „Chez Vishniec”, cu tot tacâmul, în ale cărui galantare zac câteva dintre corpurile victimelor. „A la carte!” Decorul se deconstruiește pe parcurs, e dezamblat și scos treptat în culise, iar până la final, în perimetrul vizual la publicului, nu mai rămâne decât un relief de denivelări constituit din trupurile ostașilor, acoperit de o pânză în romburi alb-negru, precum podeaua micului local franțuzesc. 25 de minizeppeline iluminate din interior, uneori colorat frumos, contrapunctic, rămân la o funcționalitate pur decorativă, nemișcate, coborând puțin doar la final. Ca suflute ale morților, oare?!

Regia lui Alexandru Dabija pare neimplicată, după primul sfert de oră nu te mai surprinde nimic, distonând cu potențialul dramaturgic al textului, la a cărui valoare nu a reușit să se ridice. Celebra lui ludicitate, capacitățile de născocitor de sensuri scenice n-au funcționat de data aceasta, regizorul aflându-se în *Recviem* la un standard de inspirație sub nivelul cu care-și obișnuise fanii.

Pinacoteca din Petrila

Ion Barbu

Gheorghe Crăciun – refuzul jumătăților de măsură

„Suplimentul de cultură“ vă propune un grupaj special dedicat seriei de autor „Gheorghe Crăciun“ de la Cartea Românească, serie coordonată de fiica scriitorului, Oana Crăciun, și de criticul literar Carmen Mușat. Alina Purcaru a realizat interviuri cu cele două coordonatoare și scrie despre cele mai recente două volume apărute în noiembrie 2015 – *Compunere cu paralele inegale* și *Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului*.

Alina Purcaru

Gheorghe Crăciun este reinserat în circuitul just calibrat al marilor recuperări pe care o literatură e datoare să le facă, periodic, prin două ediții noi, minuțios aduse la zi. Este vorba despre două volume care continuă Seria de autor coordonată la Editura Cartea Românească de Carmen Mușat și de fiica scriitorului, Oana Crăciun: cea de a treia ediție a romanului *Compunere cu paralele inegale*, prefațată de Mircea Martin și de volumul centrat pe eseistică și publicistică *Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului*, volum care beneficiază de o prefață semnată de Caius Dobrescu. Fiecare dintre ele este însoțit de un aparat critic redutabil, de note ale editorului – precizări exacte despre recuperările operate și adăugirile semnificative –, de tabele cronologice, documente facsimilate, inedite.

Ceea ce reușesc aceste două volume, care pun una lângă alta cele două preocupări simbiotice pentru

practica textuală a lui Gheorghe Crăciun – teoria și meșteșugul concret al ficționalizării, pe care aceasta îl susține –, este mult mai mult decât aducerea în atenție a unei moșteniri singulare și individuale. Ele readuc, de fapt, în fața cititorilor etosul și legatul unei întregi generații, generația '80, cu profilul ei atât de contrastant în raport și cu ceea ce a precedat-o, și cu ceea ce a urmat-o, cu falia pe care a operat-o prin modul în care s-a definit, prin opțiunile și delimitările pe care le-a marcat.

Parcurgând textele reunite în *Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului*, multe dintre ele cu caracter programatic, e greu să uiți de lentila analitică, teoretizantă prin care Gheorghe Crăciun scruta realitatea și își construia, cu maniacală, mereu senzuală atenție, raportul personal cu aceasta și cu literatura. E aproape imposibil să desprinzi viziunea pe care o teoretizează de practica ficțiunii propriu-zise, pe care o pune în pagină în *Compunere cu paralele inegale*, acest roman de

o izbitoare modernitate, o ficțiune-manifest pentru un mod nou, hiperlucid de a chestiona raportul dintre viață, scris și continuumul reflexiv care le însoțește. Mai mult, la o lectură care înglobează din ce în ce mai mult din exterior – iar lectura cărților lui Gheorghe Crăciun înseamnă de fiecare dată deschidere – și romanul, și eseurile lui readuc, cum spuneam, în actualitate un întreg pluton de scriitori congeneri. Se întâmplă acest lucru fie prin referințe mediate ficțional, fie prin inserturile cvasieseistice, ilustratoare pentru proiectele optzeciștiștilor. Este vorba despre generația unor scriitori care priveau lumea și cărțile printr-un tip de filtru incisiv, destructurant, foarte curajos și riscant, la nivel estetic, dar nu numai, un filtru asumat ca parte constitutivă a unei fișe identitare în care biograful făcea corp comun cu textul.

„Nevoia esențială și în proză, și în poezie a fost aceea a unui alt limbaj“, scria Gheorghe Crăciun în *Concepte și elite*, și după survolul peste mozaicul prozastic din *Compunere cu paralele inegale* e imposibil să nu vizualizezi, parcurgând incalculabilele modalități prin care textul (ni) se adresează, nevoia stringentă, travaliul și bucuria de a ajunge la acest limbaj, nemaipracticat la noi. Într-un alt text, elocvent pentru ambițiile desantiste, pe care Gheorghe Crăciun a reușit să le sintetizeze în concentrate dări de seamă epistemologice, descria nevoia, dependența aproape, a acestor autori de o cunoaștere interstițială a literaturii și, implicit, de o nouă mecanică între tradiție și autor, una revelatoare, productivă, autentică: „Optzeciștii au avut această prejudecată

© David Ignaszewski

că nu se poate scrie literatură decât în momentul în care știi totul despre ea. Că această știință nu trebuie ascunsă, ci etalată într-un spațiu de cooperare cu cititorul, care aparține de asemenea textului. Ideea operei conștiente de faptul că ea îi propune cititorului o convenție, o iluzie lingvistică, simulacrul unui univers ce nu poate fi confundat nici măcar preț de o propoziție cu universul real e comună mai ales tinerilor prozatori. Dar conștiința faptului că nu se poate scrie literatură decât cu și prin literatură, pornind de la literatură și întorcându-te la ea e generală“. Observațiile lui Gheorghe Crăciun, cel din eseuri, își găsesc realizarea în propria literatură, iar *Compunere cu paralele inegale* realmente trăiește dintr-o tensiune intertextuală, fiind o punere în abis a unui raport sofisticat cu clasicii, dar și cu ceea ce se scria nou, subteran, în aerul tare al lui „aici și acum“ și, mai ales, cu ceea ce *nu se va putea scrie*, indiferent de ambițiile celui mai performant (și oricât de îndrăgostit!) observator al lumii și al literaturii.

Ceea ce mi se pare esențial pentru modul în care aceste două volume încep să funcționeze, în prezentul literaturii și în variantele propuse de noile ediții, este relevanța lor acută, dialogul în care intră automat cu foarte mult din ceea ce se

scrie azi. Când Mircea Cărtărescu introduce, în *Solenoid*, poemul care semnează ratarea literară a unui profesor de literatură, îl descrie ca pe o *emanație a tot ceea ce acesta citise*. „produsul ultim a zece ani de citit literatură“. Mai încolo consemnează: „când deschideam gura, vorbeam în citate din autorii mei preferați“, iar în fața bibliotecii de la Litere simte doar o recunoaștere complice, fiorul unei reîntoarceri: „Sala bibliotecii era un pântec de corabie ticsită de cărți. Dar eu le citisem deja pe toate, absolut toate, de fapt citisem absolut fiecare literă scrisă vreodată“. Personajul *Solenoidului* iese dintr-o matcă în care obsesia, foamea de text, de înțelegere a lui epidermică, cerebrală, până la ultimele consecințe era marca cea mai izbitoare. Această marcă, cu tot ceea ce ea presupune și cu tot ceea ce ea a însemnat pentru o fază a literaturii noastre, nu a fost încă cercetată în toate resorturile ei, deși produce, în continuare, și nu doar prin foștii comilitoni optzeciști, literatură din cea mai bună.

Cărțile lui Gheorghe Crăciun, diagnosticul pe care el l-a negociat permanent pentru cei alături de care scria și înțelegea literatura sunt, în acest context, de neocolit, și în sine, și prin amprenta pe care gândirea lui, literatura și jocul cu ea au lăsat-o în ceea ce i-a urmat și îi urmează încă.

Oana Crăciun: „Impresia mea este că tata încă lucrează”

Oana Crăciun, fiica scriitorului, continuă povestea, încă plină de surprize, a recuperării unei moșteniri care nu e doar de familie, ci vizează memoria proaspătă și fecundă a ceea ce a fost mai bun în literatura ultimelor decenii.

Interviu realizat de
Alina Purcaru

Ce rol a jucat hazardul în descoperirea multor texte inedite, revelatoare, din arhiva Gheorghe Crăciun?

Arhiva tatălui meu este un organism viu. Chiar mă întreb uneori cât timp voi mai face descoperiri semnificative în dosarele recuperate parte de la București, unde și-a petrecut ultimii 10 ani din viață, parte de la Tohanu Vechi, din casa părintească, unde îi făcea plăcere să studieze și să scrie. Ca idee a amplorii arhivei Gheorghe Crăciun, manuscrisele conținute în zeci de saci și cutii sunt acum așezate în cel puțin o sută de bibliorafuri. Tatăl meu a scris enorm, într-un stil particular, și aici mă refer la construcția cărților lui. Pentru fiecare volum publicat sau rămas inedit, are între două și chiar cinci manuscrise, cu variante de texte și de sumar.

Încă nu găsisem toate manuscrisele tatălui meu în momentul în care a demarat proiectul Seriei de autor dedicate lui de Editura Cartea Românească și nici acum nu sunt sigură în ce măsură este doar rolul hazardului că le-am descoperit chiar atunci când aveam nevoie de ele. De exemplu, îmi lipsea manuscrisul romanului lui de debut, *Acte originale, copii legalizate*, când varianta tipărită a cărții o trimisesem deja către editură. Am făcut un drum la Tohan, unde casa era nelocuită de mai bine de un an, după moartea bunicii mele, în speranța că acolo îl voi găsi. Înainte de a intra în casă, mi-am spus: „Tata, dacă vrei să îți apară cartea, acum e momentul să mă ajuți”. În camera de lucru a tatălui meu erau încă zeci de saci nedeșfăcuți, cutii, dosare, tăieturi din ziare, reviste, toate îngălbenite de timp. În primul sac luat la mână am găsit manuscrisul.

Tot atunci, într-un pachetel legat cu sfoară și cu scrisul tatălui meu pe el, am descoperit exemplarul de semnal al romanului, precum și o scrisoare către tata semnată de bunii lui prieteni, prozatorul Mircea Nedelciu și pictorul Ion Dumitriu. „Bătrâne”, îi scrie Mircea, „acum un sfert de oră am luat de la C.R. [Cartea Românească] acest prim exemplar din *Acte originale/Copii legalizate* pe care mă grăbesc să ți-l trimit.” Am mai găsit atunci, într-un dosar prăfuit și care aparent nu avea nici o legătură cu manuscrisele lui tata, lăsat la Tohan de cel puțin 30 de ani, o acuarelă a lui Ion Dumitriu, un fel de cadou pe care i l-a făcut cu ocazia publicării primei lui cărți. Ion a refăcut în creion coperta romanului – reprezentată de o fotografie din Tohan, făcută chiar de tata. De jur împrejurul copertei, a pictat o coroană de crengi înflorite – simbol al bucuriei începutului, al victoriei (cunună de lauri), dar, poate, și al chinului creației (cunună de spini). Un desen minunat, care era împăturit și pe care nu l-am putut deschide imediat, era lipit. L-am despăturit o săptămână mai târziu, la Brașov, și ulterior l-am inclus în expoziția itinerantă cu grafica lui tatălui meu, care a însoțit în toată țara lansarea seriei de autor din 2014 și 2015. Ambele documente fac parte din *Addenda la volumul Acte originale/Copii legalizate*, publicat în 2014 de Editura Cartea Românească.

Tata își construia scheletul fiecarei cărți cu mare minuțiozitate, iar în arhivă sunt multe documente de lucru care demonstrează

acest stil de a scrie, prețioase pentru înțelegerea operei lui. Am găsit, de exemplu, relativ recent, un dosar de lucru la cel de-al doilea roman al lui, *Compunere cu paralele inegale*, care conține, pe lângă obișnuitele variante de titlu și de cuprins, numeroase foi scrise de mână: fișe de descriere a personajelor, dar și de distribuție a personajelor în capitolele romanului, chiar o schemă de relații între personaje, fișe de citate, note explicative la textele incluse în carte. Pentru că nu le puteam include pe toate acestea în *Addenda* la carte, ele vor fi publicate într-un dosar special în revista „Observator Cultural”, dar ar putea la fel de bine să facă obiectul unui volum de sine stătător.

Este o întâmplare faptul că am dezgropat din arhivă toate aceste lucruri chiar atunci când erau necesare? Impresia mea este că tata încă lucrează și avem o comunicare destul de bună.

Ați putea povesti câteva întâmplări legate de descoperirea/recuperarea unor texte necunoscute ale tatălui dumneavoastră care v-au emoționat?

Pentru că tata a menționat în câteva interviuri că intenționează să-și publice în volum poeziile din tinerețe, dar și un jurnal (și nu se referea la *Fals jurnal la Pupa russa*), mulți prieteni de-ai lui, scriitorii consacrați, mă tot întrebau unde sunt poeziile și jurnalele lui. Cred că cel mai mult m-am bucurat când am găsit aceste lucruri în arhiva lui. Sunt cel puțin două volume de poezie, ce par a fi pregătite de tipar. În privința jurnalului, sunt mai multe agende cu notații din anii '80-'90, probabil nu de tipul la care s-ar aștepta iubitorii genului. Însemnări de concepte și idei, gânduri introspective referitoare la condiția scriitorului, observații asupra unor evenimente sociale și politice importante.

Se știe că optzeciștii și-au făcut un canon alternativ, descoperind și punând în circulație referințe importante din literatura străină a momentului, în special poezia și proza profund inovative, din SUA. V-a transmis și dumneavoastră ceva din aceste referințe literare? Ați negociat

vreodată „canonul” preferințelor? Vă întreb inclusiv pentru că știu că Gheorghe Crăciun v-a fost și profesor.

Casa noastră era mereu plină de scriitori și pictori și aproape în fiecare seară era cenaclu la noi, îmi amintesc din copilărie. Desigur, pe atunci nu priveam lucrurile așa – erau prietenii noștri mereu puși pe discuții serioase, iar eu și fratele meu, Vlad, nu aveam voie să stăm să asistăm la întâlnirile lor chiar până la orice oră din noapte. Așa circulau ideile și cărțile între ei, nu aveam nici o problemă să citească în franceză sau engleză, mama, care a fost colegă de facultate cu tata, traducea din spaniolă, dacă era nevoie, purtau o corespondență asiduă, nu ratau nici o ocazie să discute despre noile descoperiri de concepte, dialogul acesta natural îi ținea vii într-o perioadă opresivă.

De când am învățat să citesc și până după facultate, tata obișnuia să-mi pună în brațe câte un teanc de cărți, dar era curios să afle ce părere am eu despre ele. Așa l-am citit, de exemplu, când aveam în jur de 9 ani, pe Vladimir Colin, ale cărui povești le-am iubit nespuse, și pe care l-am cunoscut la noi acasă chiar când eram sub influența lecturilor lui.

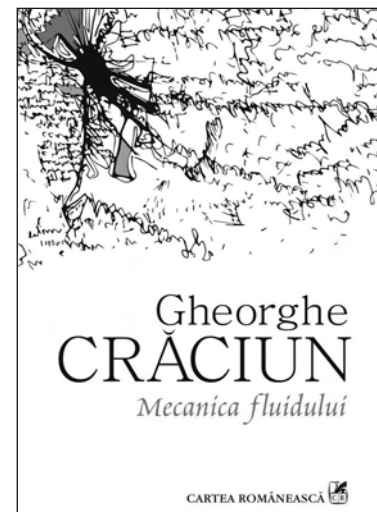
Sigur că nu a fost un tată obișnuit, iar lucrul acesta ne-a influențat mult și pe mine, și pe fratele meu. Când Vlad era la vârsta eternelor întrebări, a vrut să știe de ce norul se cheamă nor. Iar tata i-a răspuns: „Vlade, semnul lingvistic este arbitrar”.

Uneori, așa mergeau lucrurile cu el. Prima dată când am avut contact adevărat cu ceea ce înseamnă literatura – sau teoria literaturii, mai bine zis – a fost în clasa a IV-a, când am făcut meditații cu tata pentru trecerea la gimnaziu. Am studiat atunci genurile și curentele literare, am învățat să gândesc și să citesc altfel, lucru cu care profesorii de română din anii '80-'90 nu erau prea obișnuiți. Am mai făcut încă o dată meditații cu tata, înainte de a avea examen la facultate, așa se face că după ce am intrat la Litere în Brașov, știam deja o parte din cursuri. Cred că nici nu s-a pus vreodată în discuție, la modul real, la noi în familie, ca eu să urmez o altă specializare universitară. Tata mă vedea critic literar, iar presiunea pe care a pus-o pe mine – și nu numai el – în timpul facultății a fost foarte mare.

Majoritatea profesorilor mei ne erau buni prieteni de familie și cred că fiecare dintre ei și-a dorit să demonstreze în fața studenților că nu mă favorizează în vreun fel.

Înțeleg că aveți în pregătire un volum de corespondență, care poate îmbogăți „fotografia de grup” în care au fost prinși scriitorii din generația tatălui dumneavoastră. Cum vă amintiți întâlnirile cu prietenii scriitori și artiști ai tatălui și ce puteți divulga despre corespondența pe care a purtat-o cu ceilalți optzeciști?

Într-adevăr, am început să strângem, Carmen Mușat și cu mine, din scrisorile trimise de tatăl meu de-a lungul timpului. Într-o perioadă în care era dificil să iei legătura prin telefon cu cineva, iar, desigur, telefoane mobile și internet nu existau, tata și prietenii lui își scriau mult. E vorba aici de Mircea Nedelciu, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Ene, Gheorghe Iova, Ioan Flora, Alexandru Mușina, Bedros Horasangian, Alexandru Vlad... Tata a avut chiar darul de a se împrieteni astfel cu câțiva scriitori, cred că este cazul relațiilor lui literare cu Radu Petrescu sau Dumitru Tsepeneag, iar din lecturarea scrisorilor lor se poate vedea foarte clar cum evoluează și relația dintre ei. În arhiva Gheorghe Crăciun există câteva zeci de pachete cu scrisori primite de tata de la diverși scriitori români și sper ca și majoritatea prietenilor lui să fi păstrat la fel de bine corespondența cu el, pentru a putea reface aceste convorbiri extrem de interesante din perspectiva istoriei literare, dar și politico-sociale.

Carmen Mușat: „Intenția lui Gheorghe Crăciun nu a fost nici o clipă aceea de a distruge relația dintre realitate și text, ci dimpotrivă”

Carmen Mușat reafirmă valorile forte ale prozei lui Gheorghe Crăciun și contextualizează geneza unor prejudecăți literare legate de stilul prozatorului optzecist, perpetuate de mare parte din critică.

Interviu realizat de
Alina Purcaru

Textualismul, ca prejudecată, a filtrat accesul cititorilor la romanele lui Gheorghe Crăciun. Care ar fi acele atribute de forță ale prozei lui mai puțin amintite de critică, dar care ar putea atrage azi cititori și lecturi proaspete?

Textualismul este o etichetă vagă, total inadecvată pentru proza lui Gheorghe Crăciun, care nu a folosit niciodată termenul pentru a vorbi despre sine. De altfel, a folosit orice prilej de a respinge o astfel de etichetă. Într-o scrisoare trimisă lui Dumitru Tepeșneag în februarie 1994, George face o serie de precizări în legătură cu această confuzie, pe care aș vrea să le reiau aici: „«Textualismul» (produs al criticii care avea nevoie de o etichetă confortabilă și ambiguă) e o noțiune mai degrabă peiorativă. Tare mă tem că cei care au pus-o în circulație ca un fel de anatema au fost slugile regimului de la *Săptămîna* și *Luceafărul*. Eu unul, cel puțin, am avut parte, după apariția volumului de debut din '82, de un atac furibund desfășurat în *Săptămîna* în cuprinsul unei pagini întregi. A existat chiar o rubrică de execuție, intitulată «Despre textualism», unde au fost făcuți praf și alți tineri prozatori (îmi amintesc de Iliescu, Horasangan). Criticii noștri «de bine» au preluat noțiunea tocmai pentru a o salva (și a ne salva) de ghilotina săptămânistă, fără, însă, a o revizui, fără a fi încercat vreodată o definiție. Au bătut monedă pe asta, făcând însă din «textualism» ca și din «postmodernism» un început

bun la toate“. Textualismul, așa cum este el definit de reprezentanții grupului Tel Quel, în Franța anilor '60, propunea ruperea totală între text și lume, concentrarea exclusivă asupra problemelor textului ca discurs, fără nici o legătură cu lumea. Pentru textualiștii francezi, limbajul era totul, iar literatura era exclusiv o aventură discursivă. Cu totul altceva propuneau optzeciștii și, odată cu ei, Gheorghe Crăciun: deficitul de real din proza românească a deceniilor șapte și opt i-a făcut să vorbească despre necesitatea de a redescoperi realitatea imediată, despre care nici ziarele vremii nu pomeneau, și de a inventa noi formule narative capabile să o reflecte. Așa a luat naștere „ingineria textuală“ a lui Nedelciu, concepte ca „textuare“ și „existență“ propuse de Iova sau cel de „proză textuală“ avansat de Crăciun. Noutatea constă în faptul că, deși au o foarte pregnantă conștiință a literarității, exprimată ca atare în textele lor, scriitorii optzeciști nu uită nici o clipă că punctul de plecare al textului este lumea. Intenția lui Gheorghe

Crăciun nu a fost nici o clipă aceea de a distruge relația dintre realitate și text, ci dimpotrivă: așa se face că realitatea imediată irumpe în text cu toate detaliile ei, hipertrofiat de privirea avidă a naratorului și de lentoarea cu care se înlanțuie cuvintele.

De ce credeți că experimentul în proză, atât de drag optzeciștilor, ca și lui Gheorghe Crăciun, a ajuns, în câteva decenii, sursă de reticențe? Este, din punctul dumneavoastră de vedere, semnul unei schimbări de paradigmă, al unei proaste cunoașteri sau un reflex mai degrabă comun față de tot ceea ce e imprevizibil?

Experimentul este o „fază pregătitoare“ pentru ceea ce va urma, o încercare de a descoperi noi modalități de expresie, noi formule și tehnici narative. Experimentul este necesar și, de-a lungul istoriei literaturii, cei care au recurs la experiment au reușit să inoveze, să modifice profund mersul literaturii. *Don Quijote* a fost, la vremea

lui, un experiment, la fel ca *În căutarea timpului pierdut* și la fel ca *Ulise* sau *Omul fără însușiri*. Numai o conștiință acută a literaturii poate aprecia beneficiile experimentului pentru dinamica fenomenului literar. Iar optzeciștii au fost, alături de interbelici, autori pentru care cultura a fost la fel de importantă precum creația proprie. Gheorghe Crăciun a început prin a scrie poezie, apoi a trecut la proză și a avut o lungă perioadă în care a recurs la experiment. Ecourile se văd în *Acte originale/ Copii legalizate* și încă și mai evident în variantele premergătoare ale volumului de debut, *Gramatica generativă pentru zile și locuri* și *Fragmente din istoria trupului meu*, pe care sper să le publicăm la un moment dat, în cadrul Seriei de autor.

În prefața pregătită pentru ediția în limba franceză a romanului Compunere cu paralele inegale, Ovid Crohmălniceanu vorbește despre „camaraderia jovială cu clasicii“ a scriitorilor optzeciști. Ați putea aminti alte apropieri semnificative, creatoare, dintre Gheorghe Crăciun și alți clasici, în afară de intimitatea cu lumea lui Longos, autorul romanului antic de dragoste, Dafnis și Cloe, rescris în Compunere...?

Crohmălniceanu, care-i cunoștea foarte bine pe prozatorii optzeciști, dintre care cei mai mulți trecuseră prin cenaclul „Junimea“, condus de el, știa că toți erau „tobă de carte“, că aveau lecturi solide nu doar din clasici, ci și din contemporani – români și străini –, că scrisul lor era unul care intra în dialog cu o întreagă tradiție literară, de pe poziții de egalitate. Toți scriitorii optzeciști, poeți, prozatori, dramaturgi, fără excepție, sunt cititori împătimiti, iar „amănuntul“ acesta transpare în toate scrierile lor. În *Compunere cu paralele inegale* – și nu numai aici –, Gheorghe Crăciun țese o foarte densă rețea intertextuală, convocând în pagină nu doar

antichitatea greco-latină, ci și un număr considerabil de scriitori din epoci și spații diferite, recunoscutibili aproape instantaneu.

Care credeți că au fost punctele forte ale eseistului și publicistului Gheorghe Crăciun, acele calități ale stilului care ar putea fi preluate și exersate astăzi, mai ales că eseul se scrie din ce în ce mai puțin, iar publicistica e și ea într-un impas, din multiple motive?

Claritatea ideilor, rigoarea conceptuală, refuzul jumătăților de măsură și al clișeeilor, exigența etică, incisivitatea, libertatea de gândire și de expresie, curajul de a spune lucrurilor pe nume în orice situație și cu orice consecințe, îndrăzneala de a descoperi puncte de vedere noi acolo unde ceilalți se mulțumesc să repete idei primite de-a gata, curiozitatea intelectuală... Gheorghe Crăciun avea o cultură solidă, literară, teoretică și filozofică, ceea ce face ca scrisul lui să fie unul de mare rafinament, cu multe nuanțe și debordând de personalitate. Citindu-i scrierile, indiferent că e vorba de proză, eseuri, texte teoretice sau publicistice, ai impresia că fiecare cuvânt este la locul lui, că echilibrul frazei este perfect, reușind să redea ritmul și intensitatea unei gândiri sfredelitoare, care radiografiază totul în profunzime, nelăsând nimic la voia întâmplării.

Tratament împotriva uitării: *Septembrie*, de Jean Mattern

Moartea și iubirea sunt cele două teme majore care se împletesc în cel mai nou roman semnat de Jean Mattern, *Septembrie* (Polirom, 2015). Ceea ce-l particularizează și îl scoate în evidență din marea de romane care se construiesc zilnic cu aceleași subiecte este un

eveniment despre care s-a scris prea puțin în ultimii ani în formă literară: Jocurile Olimpice de vară de la München din 1972, cele în care și-au pierdut viața unsprezece sportivi și antrenori israelieni, în urma unui atac terorist. E interesant unghiul din care Mattern tratează tragicul

eveniment, o perspectivă personală (a naratorului, desigur) și, de aceea, extrem de eficientă. Istoria ficționalizată, un omagiu discret adus victimelor, reîmprospătează memoria cititorului și-l ține în roman chiar dacă deznodământul este cunoscut *a priori*.

Eli Bădică

Jean Mattern, scriitor – *Băile Kivaly* (Polirom, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, traducere de Silviu Lupescu, cuvânt înainte de Gabriela Adameșteanu, 2009) și *Lapte și miere* (Polirom, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, traducere de Anca Băicoianu, 2011) – și editor francez – coordonează, la Gallimard, colecția de literatură străină „Du Monde Entier” și colecția „Arcades” –, este destul de bine cunoscut publicului român (mai ales că are origini bănățene). Cea mai recentă întâlnire cu cititorii de aici a avut-o la Festivalul Internațional de Literatură de la Timișoara (FILTM) în 2014 (ediția a III-a), unde a citit, în avanpremieră, un fragment din cartea ce avea să-i fie publicată la începutul lui 2015 în Franța: *Septembrie*. Atunci, iar apoi în cadrul unui interviu cu autorul, l-am auzit vorbind pentru prima dată despre acest roman. Îmi amintesc că îmi plăcuse și îmi suscitase interesul, așa că m-am bucurat de rapiditatea cu care s-a mișcat Poliromul, traducând *Septembrie* în același an, la câteva luni distanță (în octombrie mai exact).

În cadrul evenimentului de la Timișoara, Mattern spunea: „Aveam șapte ani, iar Jocurile Olimpice de la München fac parte din amintirile mele cele mai intense. Tatăl meu era în Germania în acea perioadă. Era, așadar, un eveniment fericit, dar și dramatic. Pentru prima dată, tatăl meu nu a putut să-mi explice moartea celor cincisprezece ostatici, ci a plâns. În istoria mea personală, acest moment marchează o ruptură și mă întreb dacă nu cumva am devenit scriitor pentru a găsi un unghi să povestesc asta” – declarație destul de relevantă pentru a discuta romanul acesta și în ansamblul scrierilor autorului. Nu de alta, dar Mattern vine destul de târziu în literatură (până la vârsta de 38 de ani nu a scris deloc ficțiune),

cu experiență de editor, încărcat cu povești de familie (tatăl a părăsit Timișoara la 15 ani, emigrând în Franța), un scriitor pentru care amintirile sunt motorul ficțiunii – „crezul” său literar ar fi că autorii trebuie să scrie despre ceea ce nu pot uita. Cu toate aceste date la îndemână mă hazardez și mărturisesc public că *Septembrie* mi s-a părut cel mai iscusit volum al său, cel mai bine controlat din punct de vedere tehnic, dar și emoțional. Poate de aceea, dacă nu l-ați citit pe Mattern, vă îndemn să începeți cu acest volum.

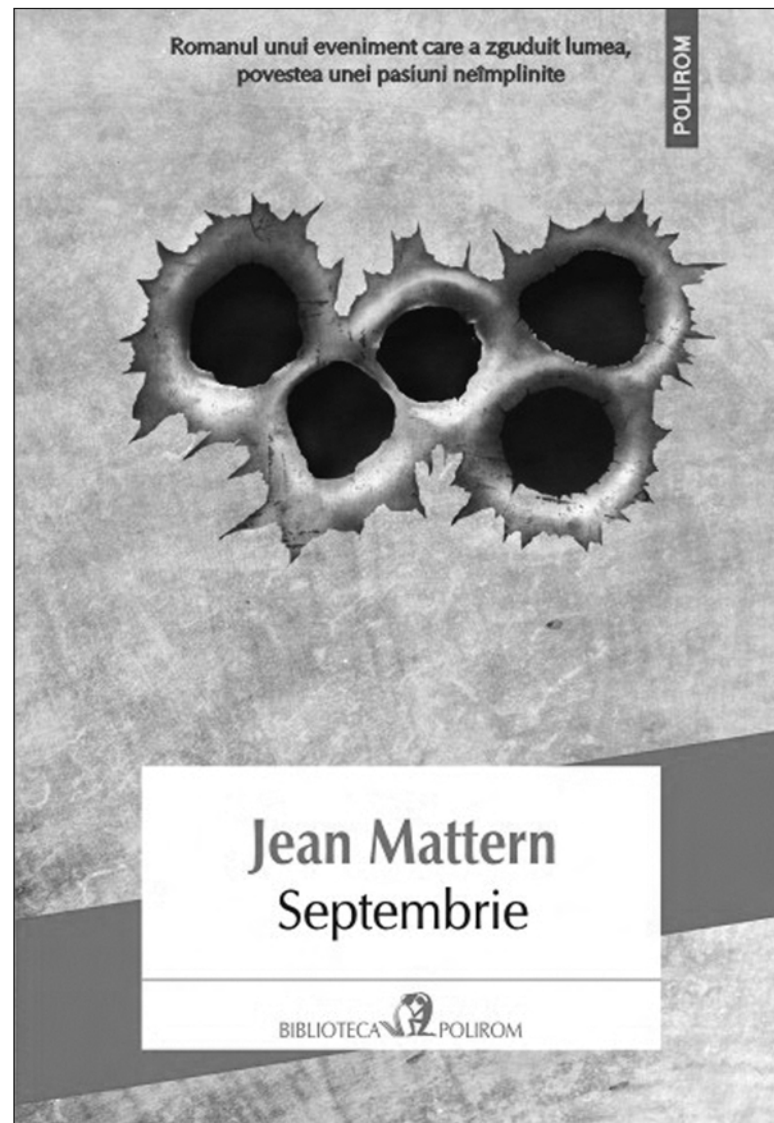
Trei părți, un prolog și un epilog. Fiecare parte are subcapitole divizate pe zile, ca un jurnal ținut de narator. Totul începe pe 25 august și se încheie pe 12 septembrie 1972. Bineînțeles, cea mai dezvoltată zi este cea de 5 septembrie, data la care sportivii și antrenorii lor au fost luați ostatici – ziua aceasta ocupă, totodată, întreaga parte a doua a cărții. Pretextul narațiunii este explicat, *grosso modo*, în *Prolog*: „...mi-am deschis computerul și am știut că trebuia să scriu povestea acelor zile așa cum mi le aminteam, neținând seama de cronologia oficială. Ca să-i onorez pe cei unsprezece sportivi ale căror nume nu pot fi amintite public de teamă să nu stricăm cuiva chef; dar și pentru a readece la lumină povestea unui om despre care nu am vorbit nicio dată nimănui, un om care a dispărut odată cu cele unsprezece sicrie, definitiv, ca și când ar fi fost ucis și el pe pista de la Fürstentfeldbruck. Acel om se numea Sam Cole” (pag. 12).

La începutul romanului ne aflăm, așadar, în 2012, în preajma Jocurilor Olimpice de vară de la Londra. Jurnalistul Sebastian Craig, pensionat de câțiva ani, este solicitat de Andrew Stanford, noul șef al redacției de sport de la BBC, să fie consultant pentru noile Jocuri, încheindu-și, astfel, „frumos cariera”, la patruzeci de

ani distanță de la debutul său de la München, atunci când devenise „aproape celebru” grație documentarului său: „un interviu exclusiv cu Mark Spitz, un îndrăzneț montaj de imagini ale luării de ostatici, dezvăluirile mele despre slăbiciunile poliției germane. Făcusem o anchetă amănunțită la fața locului, apoi, odată întors la Londra, găsise un fel personal de a povesti înlănțuirea evenimentelor, de parcă protagoniștii mei ar fi fost eroii unei tragedii de Shakespeare. Toate acestea mi-au adus respectul celor din breaslă” (pag. 11).

Refuzând să participe în calitate de consultant la Jocurile Olimpice de la Londra, Sebastian se hotărăște, așa cum am redat mai sus, să scrie o carte despre tragicele evenimente din 1972, din unghiul său subiectiv, dar și pe baza investigațiilor sale de atunci. Nu e nimic original în acest pretext, inedită este modalitatea în care este narată povestea. Așa că ne vom întoarce în timp și-l vom însoți pe Sebastian la München, vom empatiza cu emoțiile sale de debutant, cu toate confuziile sale, ne vom bucura laolaltă cu el de ideile jurnalistice năstrușnice care îi trec prin cap. Și tot prin el îl vom cunoaște pe Sam Cole, un alt jurnalist („Jewish Week”, detaliu foarte important pentru narațiune), punctul în care iubirea intră, aproape pe nesimțite, în roman. Da, iubirea homosexuală, ceea ce, după mine, e cu atât mai interesantă. Plus elementul adulter – Sebastian este căsătorit. Atipicul face bine ficțiunii, nu-i așa? Cum iubești când o tragedie se petrece în apropierea ta? Poate o relație fragedă să supraviețuiască în asemenea condiții? Și, dacă nu, ce rămâne de făcut?

Cu precizie, o documentare atentă și un mare respect pentru personajele sale, Jean Mattern reușește să găsească unghiul potrivit pentru a scrie despre un

eveniment tragic de amploare internațională. Un roman în care atmosfera creată cântărește mult, suspansul e necesar, iar istoria personală/mică este influențată de cea colectivă/mare, câteva destine suportă modificări dramatice și, odată cu ele, schimbă esențial și aproape tangențial un altul. O carte necesară, aș spune, pentru un tratament împotriva uitării.

Septembrie e departe de a fi o capodoperă (oricum, mă feresc, personal, de afirmații grandioase), este pur și simplu o poveste bine spusă. A *page-turner*, cum spun englezii. Ideală pentru o după-amiază de lectură captivantă.

La final, vă propun două pasaje grăitoare pentru cartea pe care v-o recomand:

„Poate că există într-adevăr întâmplări care nu se șterg din inimile noastre, reminiscențe care sfârșesc prin a atârna prea greu dacă nu le îmbrăcăm în cuvinte și adevăruri care trebuie spuse dacă nu vrem ca ele să ne sufocă” (pag. 10).

„Nu înțelegem întotdeauna ce ni se întâmplă, sau nu imediat. Totuși, progresăm” (pag. 141).

Septembrie, Jean Mattern, traducere din limba franceză de Constanța Ciocârlie, colecția „Biblioteca Polirom. Actual”, Editura Polirom, 2015

Dimineața pierdută, de Gabriela Adameșteanu, a apărut în Suedia

Romanul *Dimineața pierdută*, de Gabriela Adameșteanu, a apărut în Suedia, la prestigiosul grup editorial Bonnier, Editura Wahlström & Widstrand, traducere de Åsa Apelkvist, Arina Stoenescu și Nils Sundberg, cu titlul *Förlorad Morgon*.

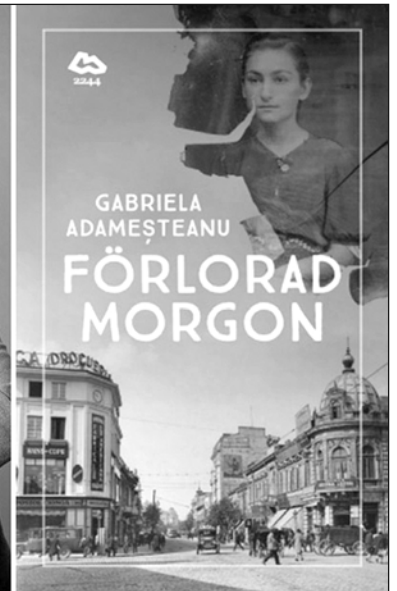
Dimineața pierdută (cinci ediții la Polirom) a apărut la Editura Cartea Românească în 1984 și a primit Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România. A fost dramatizat și pus în scenă de regizoarea Cătălina Buzoianu la Teatrul Bulandra (decembrie 1986), într-un spectacol devenit clasic, cu Tamara Buciuceanu, Gina Patrichi, Victor Rebengiuc, Rodica Tapalagă, Irina Petrescu, Marcel Iureș ș.a.

Cartea a mai fost tradusă și publicată în Franța (Gallimard, 2005, trad. Alain Paruit; ediție folio, 2013), SUA (Northwestern University Press, 2011, trad. Patrick Camiller), Spania (Random House

Mondadori, 2009, trad. Susana Vásquez Alvear), Italia (Atmosphere libri, 2012, trad. Roberto Merlo și Cristiana Francone), Portugalia (Dom Quixote, 2012, trad. Corneliu Popa), Turcia (Yapi Kredi Kultur Sanat, 2011, trad. Leila Unal), Ungaria (Europa, 2010, trad. Koszta Gabriella), Polonia (Wydawnictwo W.A.B., 2012, trad. Tomasz Klimkowski), Bulgaria (Balkani, 2007, trad. Rumiana Stanceva și Vasilka Aleksova), Israel (Nimrod Books, 2007, trad. Yotam Reuveny) și în Estonia (Eesti Ramaat, 1992, trad. Natalia Alver și Riina Jesmin). De asemenea, a fost nominalizată la Premiul Uniunii Latine în 2006.

Gabriela Adameșteanu
DIMINEAȚĂ PIERDUTĂ
POLIROM

„*Dimineața pierdută* este atât de strâns legată de cadrul sau de amănuntele bogate ale vieții personajelor – străzile și grădinile, casele pe care le moștenesc sau le neglijează –, încât e greu să o

descrii pe scurt ori să o lauzi ca pe o ficțiune obișnuită. Pe de o parte, este un studiu foarte original al unor promisiuni uitate și al unor visuri neimplinite. Dar poate fi citită și ca un îndrăzneț punct de

vedere, de un modernism târziu, asupra unei societăți întregi. Oricum ai lua-o, este o realizare uluitoare“, a spus Alan Brownjohn, în „The Times Literary Supplement“.

Volumul *Cioran sau un trecut deocheat* de Marta Petreu a fost publicat în italiană

Volumul de eseuri *Cioran sau un trecut deocheat*, apărut în 2011 la Editura Polirom, în seria de autor dedicată poetei și eseistei Marta Petreu, a fost publicat în limba italiană, editat de Giovanni Rotiroli la Editore Orthotes, în traducerea Magdei Arhip și a Ameliei Natalia Bulboacă și cu o postfață de Matia Luigi Pozzi. Proiectul a apărut cu sprijinul Institutului Cultural Român.

Cartea Martei Petreu, aflată la a III-a ediție revăzută și adăugită, reconstituie, minuțios și documentat, circumstanțele filosofice și istorice care l-au dus pe tânărul Cioran la o opțiune politică extremistă și analizează insolita sa combinație de idei – de extremă dreaptă legionară și de extremă stângă bolșevică –, aducând dovezile despărțirii de trecutul său „deocheat“.

Din cuprins: • Convertirea politică a lui Cioran. Noiembrie 1933 • Doctrina legionară • Doctrina legionară și inteligența

interbelică • Filosofii paralele: Spengler și Cioran • Critica fizionomică a României • Filosofii paralele: Lovinescu și Cioran • Problema străinilor • „...gândul unei alte României • Cioran sau un trecut deocheat • Cioran în peisajul ideologic românesc • Pașii sofistului „Oamenii nu vorbesc decât despre ceea ce ascundem“, observa, nu fără amărăciune, Cioran, adăugând: „Dacă-am comis o greșală în trecut, cu cât o mărturisim mai puțin, cu atât ceilalți revin asupra ei și-o comentează“. Filosoful

român refugiat la Paris și devenit unul dintre marii autori de limbă franceză știa ce spune: în Franța, el a fost permanent în situația de a-și ascunde trecutul românesc, adică articolele politice extremiste și volumul *Schimbară la față a României* (1936).

Volumele Martei Petreu au mai fost traduse în Franța, SUA, Elveția, Ungaria, Serbia și Italia. Tot în limba italiană va apărea o antologie de 50 de poeme extrase din volumul *Apocalipsa după Marta* (Polirom, 2011).

Doar la **Radio România Muzical** poți asculta în direct
Mari concerte de pe celebre scene ale lumii

Pe 2 și 4 februarie, ora 21.30
În direct de la Londra și Edinburgh

Detalii pe www.romania-muzical.ro
Toate concertele pot fi reascultate pe site-ul nostru timp de 7 zile de la data emisiiei în FM

Radio România Muzical
se aude în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

Această plăcintă numită Pământ

Dragi elevi, astăzi, la lecția de geografie, vom discuta despre Pământ. Probabil știți câteva informații de bază despre acesta, cum că are apă și sol, atmosferă, că este rotund și se învârtă prin spațiu, în jurul Soarelui. Vă rog astăzi să uitați tot ceea ce știți deja, ca să putem pași în fascinantul ținut al vedetelor și obișnuirilor care susțin că pământul este plat.

BoB este un rapper american de care poate că nu ați auzit, pentru că nici pentru un rapper nu este atât de celebru. A lansat o melodie cu Eminem, în urmă cu vreo câțiva ani, dacă doriți un reper orientativ. I-am reauzit numele abia săptămâna aceasta, dintr-un motiv mai mult decât amuzant: a început să spună în gura mare că Pământul este plat. Da, suntem în anul 2016 și există încă oameni care cred că Pământul este plat.

Lucrurile s-au întâmplat astfel: pe la un miez de noapte, rapperul a postat o fotografie în care peisajul din spate nu părea deloc curbat și i-a întrebat pe toți cei 2,31 de milioane de fani ai săi de pe Twitter: Unde e curba Pământului? Acesta a fost doar începutul. A contestat fotografiile de la săritura din spațiu a lui Felix Baumgartner (pământul e curbat pentru

că așa era obiectivul camerei). A avut câteva păreri despre linia orizontului (de ce s-ar chema linie dacă ar fi o curbă?). A folosit și niște cifre, câteva calcule și chiar expresia „Teorema lui Pitagora” pentru a demonstra că un pământ rotund ar fi ascuns clădirile din New York, așa cum erau văzute ele de pe vârful unui munte.

O parte dintre fani au rezonat cu mesajul lui. Un exemplu: „Tocmai am coborât dintr-un avion și, de deasupra, Pământul arată tot plat”. În cazul în care sunteți sceptici în legătură cu „faptele”, BoB are un mesaj și pentru voi: „Nu se poate să vedeți toate dovezile astea și să nu vă... maturizați. Puteți să reciclați informații manipulate toată ziua, dar asta tot nu schimbă fizica”.

Lucrurile au început să devină mai interesante atunci când în discuție a intervenit și Neil deGrasse

De veghe în lanul de cultură

Mădălina Cocea

Tyson, un astrofizician cunoscut peste tot în lume, mai ales după ce a prezentat recent celebra serie documentară *Cosmos*. Omul de știință i-a corectat un pic cifrele și i-a demontat argumentele, având însă grijă să precizeze la sfârșit că „doar pentru că ești înapoiat cu cinci secole în gândire, asta nu înseamnă că nu ne place muzica ta”.

Pentru că nu a reușit să îi răspundă tot cu cifre, BoB i-a înregistrat rapid o melodie cu dedicație, acuzându-l că e indoctrinat de un „cult numit știință” și că e absolvent al unui „club plin de mincinoși”.

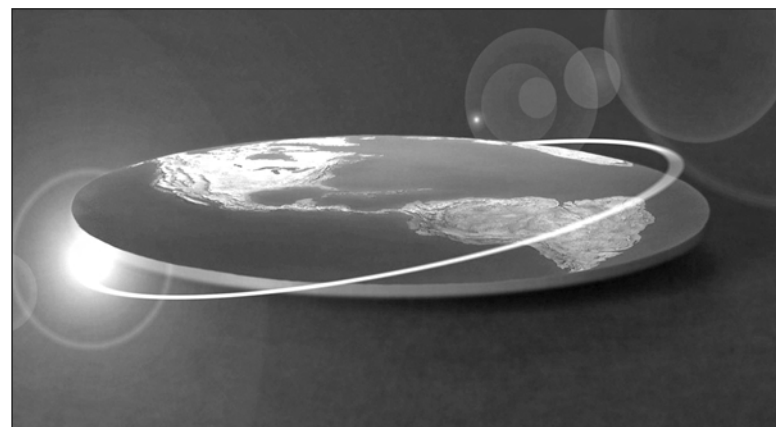
Pentru ce trebuie să îi fim cu adevărat recunoscători lui BoB este că a readus în atenția publicului cât de minunat este internetul și cât de mult loc are în biții lui pentru toți ciudații acestei planete (plate). Din link în link, am ajuns la pagina Societății Pământului Plat, un club select ai cărui membri sunt convinși că planeta este ca un disc cu centrul în Polul Nord și mărginit de un zid de gheață.

Misiunea lor este să stârneasce o luptă deschisă și persistentă cu susținătorii „teoriei Pământului rotund”, ca soldați ai adevărului și rațiunii ce sunt. De asemenea, trebuie să îi facă pe toți conștienți de conspirația NASA, care dorește să păcălească întreaga omenire, falsificând călătoriile în spațiu.

Acesta este internetul, în toată splendoarea sa. Un loc în care fotografiile cu peisaje care nu par curbe devin argumentul suprem

pentru faptul că Pământul nu e rotund. Un loc în care pentru orice persoană care spune ceva se mai găsesc cel puțin alte o sută să o creadă. Un loc în care argumentele științifice pot fi demontate de un grup mare de oameni pe motiv că li se par „cam suspecte”.

BoB este un simptom al acestui fenomen și mai puțin o cauză. Frustrat de mulțimea contestatrilor, el a replicat: „Ei își doresc să fiu un rapper mic și cuminte, să cânt și să dansez și să nu pun întrebări”. De aici se deduce că nu vrea să clatine doar teoriile NASA, ci și să ne facă să credem că undeva, pe această planetă, ar exista niște rapperi mici și cumiți.

Gândul cel bun

Timpuri noi

Daniel Cristea-Enache

— Universalismul este mai important decât localismul pentru ÎPS Ioan Robu. Totuși, Monseniore, puteți face o radiografie a spiritului românesc, cu virtuțile și hibebe naționale?

— Aș începe prin a arăta că în genere românul bate extremele: poate fi pe rând și darnic și strâns la mână; cu credință în Dumnezeu, dar și înjurând de ingheață apele și fiind plin de superstiții; prietenos însă și dușmănos până-n pânzele albe, cum se spune; consecvent și nu prea; invidios, dar și bucuos de binele altuia, calculat însă și imprudent; profund eficient, creativ, cumpătat, echilibrat, discret, prudent, astăzi, iar mâine cu totul altfel. Balanța se mișcă mereu, când într-o parte când în alta, iar alegerile par inspirate mai degrabă de capricii. Avem o problemă cu

statornicia, din câte se pare.

Am vorbit de extreme; sigur că există și o linie de mijloc unde omenia, ospitalitatea, inteligența, înțelepciunea și tot ce este frumos ne face să privim mai îndelung cele bune din trăsăturile caracterului nostru, observând că frica de Dumnezeu, cinstea și onoarea, sinceritatea, prietenia și generozitatea, toleranța și bunăvoința fac casă bună cu poporul nostru. Chiar dacă ne plac veselia și distracția, comoditatea și visarea, știm ce este și munca și angajarea serioasă, deși nu avem nici noroc, nici spor.

Nu știu de unde vine că alune-căm ușor spre acel de prea multe cuprinzător „merge și așa”, ocolind calea cea bună.

Și totuși, ne iubim pe noi înșine așa cum suntem, îl iubim pe Dumnezeu și îi iubim și pe alții. Putem

spune că împlinim toată legea, admitând în același timp că avem multe de schimbat, multe de îmbunătățit și multe de păstrat.

Aș spune pentru început că României îi lipsesc dragostea și responsabilitatea față de binele comun sau de binele obștesc, cum i se mai spune. Ce este binele comun? Am să dau două definiții, una făcută de mine, *ad hoc*, și una din documentul *Gaudium et Spes (Bucurie și speranță)* nr. 26 al Conciliului Vatican II. Prima definiție ar suna astfel: Binele comun este mulțimea tuturor lucrurilor materiale și spirituale de care ar trebui să se bucure toți oamenii, ca să poată crește și trăi conform demnității lor. Și iată și a doua definiție: „Ansamblul condițiilor de viață socială care permit grupurilor și indivizilor să-și atingă mai deplin și mai ușor perfecțiunea”. Înainte de a da niște exemple, vreau să dau un citat din *Compendiu de doctrină socială a Bisericii*, nr. 164: „Din demnitatea, unitatea și egalitatea tuturor persoanelor reiese principiul binelui comun la care trebuie să se raporteze fiecare aspect al vieții sociale pentru a ajunge la plinătatea semnificației sale. (...)

Binele comun nu constă în simpla sumă a bunurilor particulare ale fiecărui subiect din corpul social. Ca bine al tuturor și al fiecăruia în parte, este și rămâne comun, pentru că este indivizibil și pentru că doar împreună poate fi dobândit, poate crește și poate fi păstrat, chiar și în perspectiva viitorului. Așa cum acțiunea morală a fiecăruia se realizează în săvârșirea binelui, la fel și acțiunea socială ajunge la plinătate prin realizarea binelui comun. Într-adevăr, binele comun poate fi înțeles ca fiind dimensiunea socială și comunitară a binelui moral”.

Cum să nu observi că este subminat gândul cel bun despre viață și familie, despre dreptate și libertate, despre muncă, educație, demnitate, respect, bună reputație și multe aspirații legitime? Oameni fără serviciu sau dați afară din serviciu; bătrâni părăsiți, bolnavi uitați acasă sau pe paturi de spital, copii nenăscuți condamnați la moarte, copii abandonați, oameni condamnați pe nedrept, drepturi călcate în picioare, vinovați și hoți publici nepedepsiți; proprietatea nerespectată, viața neapărată, demnitatea insultată.

Iată ce-i lipsește României pentru a-și depăși condiția actuală: „Respectarea și promovarea efectivă a primatului persoanei și a familiei; valorificarea asociațiilor și a organizațiilor intermediare, în propriile decizii fundamentale și în toate cele care nu pot fi delegate sau asumate de alții; încurajarea oferită inițiativei private, așa încât fiecare organism social să rămână în slujba binelui comun cu propriile sale caracteristici; articularea pluralistă a societății și reprezentarea forțelor sale vitale; ocrotirea drepturilor omului și ale minorităților; descentralizarea birocratică și administrativă; echilibrul dintre sfera publică și cea privată și, prin urmare, recunoașterea funcției sociale a privatului; o responsabilitate adecvată a cetățeanului în a fi parte activă a realității politice și sociale a țării” (*Compendiu de doctrină socială a Bisericii*, nr. 187, p. 163).

Respectarea celor expuse mai sus – binele comun, solidaritatea și subsidiaritatea – conduc spre trăirea valorilor fundamentale ale vieții sociale: *adevărul, libertatea și dreptatea*, cele trei izvoare atât ale păcii interioare, cât și ale păcii sociale.

Serie neagră: când celebritățile mor în același timp

Black, alias Colin Vearncombe, artistul britanic care a devenit celebru cu hit-ul său din anii '80, „Wonderful Life“, a încetat din viață după două luni de comă indusă, în urma unui accident de mașină. Abe Vigoda, actor devenit celebru după ce a jucat în *Nașul*, a decedat și el la vârsta de 94 de ani. Jimmy Bain, membru al formațiilor Dio, Rainbow și Thin Lizzy, a îndoliat rockerii de pretutindeni cu dispariția sa.

Este numai bilanțul ultimei săptămâni, ultimele nume dintr-o serie neagră a dispariției unor mari artiști și scriitori, care a debutat la sfârșitul anului trecut și pare să nu se mai termine. Ce se întâmplă? Simplă coincidență statistică?

Altceva? Deja, pe internet, încep să apară teoriile ciudate, formulate de diverși indivizi care subliniază că, în istorie, multe celebrități au murit în aceeași zi, șir de coincidențe care unora le dă de gândit.

Se vorbește mult despre „regula de 3“, adică trei vedete care mor la date foarte apropiate, ca exemple de rigoare: Janis Joplin, Jimi Hendrix și Jim Morrison (1971), Buddy Holly, Ritchie Valens și „Big Bopper“ (au murit în 1959 într-un accident de avion), Heath Ledger, Suzanne Pleshette și Brad Renfro (la câte o săptămână distanță, în ianuarie 2008) sau Michael Jackson, Farrah Fawcett și Ed McMahon.

Exemplele pot continua, iar istoria este plină de coincidențe, unele chiar foarte bizare, după cum urmează:

1. Cervantes și Shakespeare au murit „în aceeași zi“, pe 23 aprilie 1616, adică acum patru secole. În cazul acesta, data este contestabilă, fiindcă, pe vremea aceea, Anglia nu adoptase calendarul Gregorian, iar despre existența reală a lui Shakespeare mai sunt oarece discuții. Dar dacă te gândești că despre engleză se spune că „este limba lui Shakespeare“ și despre spaniolă că este „limba lui Cervantes“, atunci e normal să cazi puțin pe gânduri. UNESCO însă nu a avut nici o problemă să declare ziua de 23 aprilie drept „Ziua Mondială a Cărții și a Dreptului de Autor“.

2. O coincidență demnă de o teorie a lui Dan Brown: foștii președinți Thomas Jefferson și John Adams, fondatori ai Statelor Unite, au murit la cea de a 50-a aniversare a semnării Declarației de Independență, pe 4 iulie 1826.

3. Compozitorul Serghei Prokofiev și dictatorul Iosif Stalin au murit pe 5 martie 1953, la înmormântarea lui Prokofiev fiind pusă muzică înregistrată, iar toate florile aduse fiind de hârtie, fiindcă toți muzicienii și toate florile din Moscova fuseseră duse la funeraliile „tâtucului“. Moartea sărmanului Prokofiev a fost complet eclipsată de cea a lui Stalin, iar ziarul „Pravda“ a anunțat-o abia după 5 zile. Asta după ce Prokofiev compusese o odă lui Stalin, în 1939, și fusese persecutat în ultimii ani ai vieții pentru delictul de „formalism“.

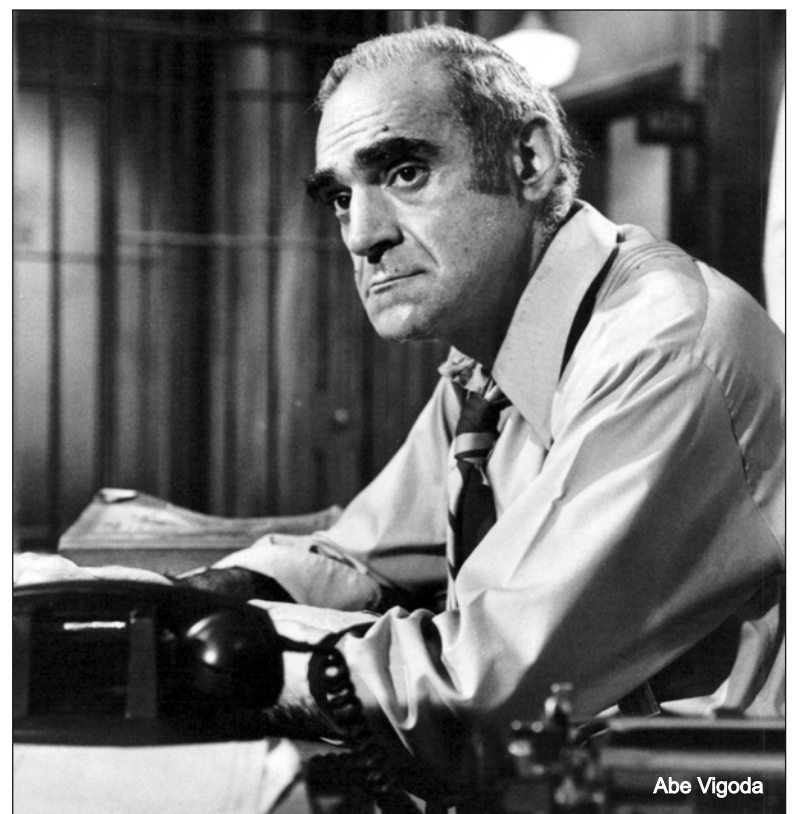

Jimmy Bain

4. Edith Piaf a încetat din viață pe 10 octombrie 1963, la vârsta de 47 de ani. Bunul ei prieten, Jean Cocteau (care scrisese pentru ea piesa „Le Bel Indifférent“), a aflat de moartea artistei de la bucătăreasa sa și a spus: „Barca sfârșește prin a se scufunda. Este ultima mea zi pe acest pământ“. Revista „Paris Match“ îi cere să scrie un text despre Piaf, dar Cocteau moare și el, pe 11 octombrie, spre ora 13.00, la vârsta de 74 de ani.

5. Pe 22 noiembrie 1963, lumea întreagă afla cu groază despre

asasinarea președintelui John F. Kennedy, la Dallas. Dispariția popularului președinte eclipsa complet moartea, în aceeași zi, a două personalități literare britanice: Aldous Huxley, autorul lui *Brave New World*, și C.S. Lewis, autorul *Cronicilor din Narnia*. Ceea ce a făcut ca un editorialist de la „The New York Times“ să scrie, 50 de ani mai târziu, că „dacă ești interesat ca moartea ta să fie anunțată pe prima pagină în ziare, este preferabil să nu mori în aceeași zi, sau aproape în aceeași zi, cu un Kennedy!“.

Abe Vigoda

Colin Vearncombe

Suplimentul lui Jup

Oscar 2016: scandal în alb-negru

Odată cu anunțul nominalizărilor la ediția din acest an a premiilor Oscar, s-a dat startul scandalurilor și apelurilor la boicotarea ceremoniei.

Se pare că fiecare are ceva de împărțit cu premiile Academiei Americane de Film. Criticile au venit din partea aceluia care au fost de părere că la Oscaruri nu au fost nominalizați și cinești de culoare, pentru al doilea an consecutiv. S-a ajuns chiar la o mobilizare pe rețelele de socializare, unde hashtag-ul #Oscarssowhite a devenit foarte popular și la apelul de boicotare a ceremoniei făcut de actrița Jada Pinkett-Smith, căreia i s-au alăturat alte celebrități, precum Michael Moore, Will Smith, Snoop Dogg sau chiar cineastul de culoare Spike Lee, care, în ciuda faptului că va primi un Oscar pentru întreaga carieră, a anunțat că nu va participa la ceremonie și a cerut introducerea unei cote de cinești de culoare care să fie nominalizați.

În această fierbere, actrița Charlotte Rampling a aruncat gaz peste foc, declarând că, în opinia ei, acest boicot este „un rasism anti-alb”. „Poate că actorii negri nu au meritat să fie nominalizați”, a spus actrița britanică, provocând un val

de reacții virulente, care au silit-o să revină asupra declarațiilor.

La fel ca Rampling, Julie Delpy a făcut și ea o declarație nefericită, la Festivalul Sundance: „E ciudat, femeile nu pot să vorbească. Uneori aș prefera să fiu afro-americană, fiindcă doar așa oamenii nu îndrăznesc să se ia de tine atunci când spui un adevăr. Trăim într-o lume rasistă”.

Scandalul a provocat o reacție din partea Academiei Americane de Film, care organizează Oscarurile și a cărei președintă, Cheryl Boone Isaacs, s-a declarat frustrată de lentoarea schimbărilor pe care le-a impus în 2015 pentru a diversifica compoziția Academiei. Totodată, George Clooney a estimat în „Variety” că, în opinia lui, Oscarurile au regresat, în ultimul deceniu, în ceea ce privește reprezentarea minorităților.

Donald Trump nu a pierdut ocazia de a expune un punct de vedere „delicat”, în stil propriu, plângându-se că premiile BET (care se oferă celor mai mari talente afro-americane din industria divertismentului)

nu sunt acordate și albilor.

În acest timp, Ian McKellen a intrat și el în bălciul declarațiilor. „Că negrii nu se simt bine reprezentați în cinema este doar ceea ce femeile au simțit de multă vreme și ceea ce homosexualii, așa cum sunt eu, încă simt pe pielea lor”, a fost de părere interpretul lui Gandalf. „Oscarurile sunt astăzi centrul acestor revendicări care sunt legitime, iar eu mă solidarizez cu ele.”

În toată această furtună, puțină lume a dat atenție punctului de vedere al celebrului actor Michael Caine, care, într-un interviu pentru BBC, a fost de părere că nu poți nominaliza un actor numai pe baza rasei sale. „Sunt mulți actori negri, dar, la urma urmei, nu poți vota pentru el numai fiindcă e negru. Nu poți să zici «Nu e foarte bun, dar e negru, deci îl nominalizez!» Trebuie să fi avut și o interpretare de excepție”, a declarat Caine.

În fața acestei furtuni, Academia a votat în unanimitate dublarea, până în 2020, a numărului de votanți de sex feminin și al celor

de culoare. Astăzi, Oscarurile sunt votate de 6.261 de membri ai Academiei, dintre care 93% sunt albi, bărbații de peste 60 de ani reprezentând un total de 76%. În 2020, 48% vor fi femeile și 14% de culoare. De asemenea, noii membri vor avea drept de vot numai pentru

10 ani și nu pe viață, în funcție de activitate. Ceea ce a creat alte discuții. „Noi judecăm filmele după calitatea lor, iar rasa nu are nimic de-a face cu asta!”, s-a indignat regizorul Arnold Schwartzman, care a primit un Oscar în 1982 pentru documentarul *Genocide*.

Suplimentul DE CULTURĂ

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Senior editor:
Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:
George Onofrei

Editor:
Anca Baraboi

Redactor:
Andra Petrariu

DTP:
Adina Ciocoiu

Rubrici permanente:

Bobi (Fără zahăr), Mădălina Cocea, Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Daniel Cristea-Enache, Florin Ghețu, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu

Carte:
Doris Mironescu, Eli Bădică, Codruț Constantinescu, Marius Miheț, Cristian Teodorescu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina Purcaru

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga
Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură:
Lucian Amariu (Jup)

Grafică:
Ion Barbu

Actualitate:
R. Chiruță, Cătălin Hopulele, Ioan Stoleru

Publicitate: tel. 0232/ 252294

Distribuție: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarif de abonament: 30,25 lei pentru 3 luni; 60,5 lei pentru 6 luni; 121 lei pentru 12 luni

„Suplimentul de cultură” este tipărit cu sprijinul Adevărul Holding

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Pagini realizate de Dragoș Cojocaru

Supraviețuire

„It became an act of survival, honestly“, spune Alejandro González Iñárritu, într-un interviu, despre producția lui *The Revenant*. Cum deja cu toții am spus atâtea despre film, încercând să nu mă repet, cred că tind să-mi îndulcesc discursul.

Când l-am văzut, *The Revenant* mi s-a părut bun, dar nu extraordinar. La fel mi se pare și acum: lung și trenant, cu un moment antologic, extraordinar (bătălia de la început) și cu secvențe în care fizicalitatea poveștii era nefericit împănată cu un lirism Malickian din ultimele filme ale acestuia (adică tot mai găunos). Ar fi fost mai bine fără lirism. Povestea incredibilă (dar adevărată) a lui Hugo Glass, care a supraviețuit în iarna lui 1832 parcurgând 320 km, aproape ucis de un urs, doar pentru a răzbuna uciderea fiului său metisat de către un compatriot, n-avea nevoie de vreun comentariu metafizic, era suficientă prin ea însăși. Cui îi arde de metafizică și filozofală când e în permanent pericol de moarte? O asemenea persoană trebuie doar să ia pas cu pas decizia corectă – vezi eroul interpretat de Robert Redford în *All Is Lost*, de J.C. Chandor, unul dintre filmele ignorate ale ultimilor ani și care, la fel ca *The Revenant* și *Gravity*, reinterpretează drama

Alejandro González Iñárritu și Leonardo DiCaprio

omului care luptă singur împotriva naturii implacabile, prin filtrul crizei financiare contemporane.

E de înțeles de ce Iñárritu a dorit un film lung și trenant. Trebuie să te faci să simți că e vorba de un maraton, nu de un sprint (în interviuri spune și despre filmări că au fost un maraton). Spiritele inflamate (mai ales la noi, unde filmele de Oscar sunt

disutate pe viață și pe moarte) pierd din vedere un lucru. Sunt mulți regizori pentru care realizarea unui film e mai importantă decât filmul terminat (unii nici nu le mai revăd). Iñárritu a dorit să filmeze *The Revenant* ca odinioară, adică pe bune, fără ecrane verzi/albastre sau SGI (cu o singură excepție!). Asta a fost dambლაა lui, deși cinemaul e

mai degrabă o artă a *faire semblant*-ului, a imitației realității. Cine lucrează în domeniu (nu mă refer la criticii de film) știe ce greu e de turnat un film în decurii naturale îndepărtate, în frig de până la -40 de grade, zăpadă ș.a.m.d. Dar această experiență la limită, care devine aproape o luptă pentru supraviețuire, își are răsplata implicită (filmul a fost

terminat cu bine) și nu garantează calitatea filmului. Un Oscar nu o echilibrează îndeajuns, Oscarul oricum se dă pentru filmul terminat și nu pentru cât de îngrozitoare a fost munca la el. *The Revenant* trebuie mai degrabă citit în context. Că va lua Oscarul pentru Cel mai bun film sau îl va ceda lui *The Big Short – Brokerii Apocalipsei* (care vorbește despre criza economică în granițele unui fel de satire) nu contează atât de mult. Contează și mai puțin că Leo va lua, probabil, primul său Oscar sau că Iñárritu va lua un nou Oscar pentru regie (după *Birdman*). Mai important e că *The Revenant* se adaugă unei liste de filme (*Gangs of New York*, de Martin Scorsese, *There Will Be Blood*, de Paul Thomas Anderson) în care pagini prăfuite ale istoriei SUA și ale capitalismului american sunt recuperate în manieră realistă. Mai important, e unul dintre primele filme care le face dreptate indigenilor (indienilor, cum le spunem) și relansează discuția în alți termeni decât clișeele din westernuri. Dincolo de metafora condiției umane din bătălia de la începutul filmului e vorba de un adevăr simplu: lupta pentru supraviețuire transformă pe oricine într-un monstru. Iar istoria, așa imprevizibilă, e un lung poemelnic de supraviețuiri prin orice mijloace.

Revenant: Legenda lui Hugh Glass, de Alejandro González Iñárritu. Cu: Leonardo DiCaprio, Tom Hardy, Domhnall Gleeson

Oficial cât de cât

Voi n-ați întrebat FĂRĂ ZAHĂR vă răspunde

Bobi

Articolul 123, alineatul doi, din Constituția României, zice cu litere de o șchioapă că Prefectul este reprezentantul Guvernului pe plan local și conduce serviciile

publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale. Cu alte cuvinte, este un soi de Fiu trimis de Guvern printre muritori.

Același articol, la alineatul patru, spune că între prefecți, pe de o parte, consiliile locale și primari, precum și consiliile județene și președinții acestora, pe de altă

parte, nu există raporturi de subordonare.

A, da? Ia puneți-vă măcar pentru un minut în pielea oricărui primar și gândiți-vă la dom' prefect. Așa-i că v-a strâns în spate? Da, v-a strâns, pentru că în anumite momente nu se mai aplică, dragii mei, Constituția. Cum să nu te simți subordonat unui om pe care doar dislexia îl împiedică să se numească Perfect?

Într-o dimineață, pe faxul Primăriei comunei Cuca sosi o înștiințare care a băgat în priză toată suflarea omenească de acolo. Vine dom' perfect, vine dom' perfect!

Doamne, cum se mobilizează omul gospodar! Să vedeți cum s-au prezentat de urgență toți asistații social, au pus mâna pe mături

și pe coase și au început să curețe spațiile verzi. Totul sub îndrumarea domnului primar.

Profesoara de limbă română s-a apucat să încropească un program artistic cu elevii din clasa a patra. Neavând prea mult timp la dispoziție, a adaptat serbarea de iarnă la contextul actual, rezultând printre altele cântecul „Dom' Prefect cu plete dalbe“, precum și poezia „Dom' Prefect, toți îți spun că ești darnic și ești bun“.

Toate păreau să se lege. Șeful poliției locale avea să se prezinte la ora ics în halta CFR, pentru a-l întâmpina pe trimisul de la centru și a-l aduce în sat cu mașina. Bineînțeles, cu sirena activă. Doar că mașina era la reparat și mecanicul nu o putea repara, fiindcă tocmai ce murise.

Panica punea ușor, ușor stăpânire pe vrednicul primar. Știa, în sinea lui, că această zi va veni cândva. Și se credea pregătit, dar iată că sortii îi deveneau potrivnici. Cum să-l primești pe dom' prefect fără onoruri, fără ceva cât de cât grandios, cum ar fi fost mașina cu sirena Ah, cum s-ar fi ferit toți de pe stradă și ar fi privit cu admirație. Acum totul e dintr-o dată trist. Trist și sobru ca acest cortegiul funerar din urma dricului, care-l cară pe mecanic.

La ics fără zece, cortegiul a ajuns în halta CFR. Prefectul a fost invitat pe capra dricului și, plăcut surprins, a declarat că nu era nevoie de coloană oficială, care de altfel s-a destrămat în dreptul cimitirului.

